

Berahalar

Tora okumadan önce:

Barehu Et A-do-nay AMevorah.
Mübarek Tanrımız'ın Mübarek olduğunu ilan edin.

בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְבָרֵךְ.

[Halk:] **Baruh A-do-nay AMevorah Leolam Vaed.**

בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

[Halk:] *Mübarek Tanrımız ebediyen Mübarektir.*

Baruh Ata A-do-nay, E-loenu Meleh AOlam, Aşer Bahar Banu MiKol AAmim, VeNatan Lanu Et Torato. Baruh Ata A-do-nay, Noten ATora.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, נוֹתֵן הַתּוֹרָה. (קהל - אָמֵן)

Tüm halklar arasından bizi seçen ve bize Torası'nı veren Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin. Tora'yı veren Sen, Tanrımız; Mübareksin.

Tora okuduktan sonra:

Baruh Ata A-do-nay, E-loenu Meleh AOlam, Aşer Natan Lanu Torato, Torat Emet, VeHaye Olam Nata Betohenu. Baruh Ata A-do-nay, Noten ATora.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרָתוֹ תּוֹרַת אֱמֶת, וַחַיֵּי עוֹלָם נִטַּע בְּתוֹכָנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, נוֹתֵן הַתּוֹרָה. (קהל - אָמֵן)

Bize Torası'nı – Gerçek Yasayı – veren ve içimize ebedi yaşamı diken Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin. Tora'yı veren Sen, Tanrımız; Mübareksin.

פרשת בראשית אִבְרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
 1 הָאָרֶץ: בְּוַהֲאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ וַחֲשָׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ
 2 אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:

fetmediği gibi. Yaratılış anlatımı, evrenin ana kategorilerinin ne zaman “var” hale geldiğini, sadece fazlasıyla genel terimlerle anlatmaktadır. Bunun sebebi, asıl amacın, her şeyin sadece ve sadece Tanrı’nın yönergesi üzerine varolduğunu belirtmek olmasıdır.

1. Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeryüzünü yarattı – Bu, genel olarak yapılan çeviri şeklidir. Bu çeviri doğrultusunda, Yaratılış’ın dizisinin – Tanrı önce gökleri yarattı; sonra yeryüzünü, karanlığı, suyu, ışığı vs. şeklinde – verildiği anlaşılmaktadır. Ancak Raşi ve İbn Ezra bu görüşe katılmamaktadırlar ve pasuğu, “*Tanrı’nın gökleri ve yeryüzünü yaratışının başlangıcında, yeryüzü şekilsiz ve boştu...*” şeklinde açıklamaktadırlar. Yine bir başka görüş, ilk üç pasuğu birleştirir: “*Tanrı’nın gökleri ve yeryüzünü yaratışının başlangıcında... yeryüzü şekilsiz ve boş iken... Tanrı ‘Işık olsun’ dedi.*” (Midraş – Bereşit Raba)

Ramban ve diğer birçok otorite ise buradaki çeviriyi öngörmekte ve pasuğun gerçekten de belirli bir kronolojik düzeni ifade ettiğini öne sürmektedirler. Önce genel bir ifade ile başlanmaktadır: “*En baştaki anda*” – mutlak bir “hiçbir şey”den – “*Tanrı gökleri ve yeryüzünü yarattı*”. Başka bir deyişle, evrenin bizim bildiğimiz şekline gelmesinde kullanılan temel maddeleri Tanrı en başta yaratmış ve bunlarla, devamındaki pasuklarda belirtilen diğer öğeleri şekillendirmiştir. İlk bölüm gün gün süreci tanımlamakta ve tüm Yaratılış’ın asıl amacı olan İnsan’ın Yaratılışı ile doruğa ulaşmaktadır.

Değişik bir bakış açısıyla “*Bereşit*” sözcüğünü “*Bişvil Reşit* – Reşit [ilk; başlangıç] için” olarak görebiliriz. Başka bir deyişle, “dünya ‘*Reşit*’ olarak adlandırılan şeyler uğruna yaratılmıştır”. Bu şeyler Tora ve Bene-Yisrael’dir. Yani tüm

Yaratılış’ın sebebi, Bene-Yisrael’in Tora’yı uygulamayı kabul etmesidir (Raşi). Midraş, *Reşit* sıfatıyla tanımlanan başka şeyleri de buna eklemektedir. Örneğin bu kelime ilk doğanlar [*Behor*], sezonun ilk meyveleri [*Bikurim*], ekinlerden ve açılan hamurlardan ayrılarak Koenler’e verilmesi gereken paylar için de kullanılır. Buradan çıkan sonuç, Yaratılış’ın tüm gerekçesinin, tüm çaba ve başarıların bu tipteki mitsvalar yoluyla Tanrı’ya adanması olduğudur.

Tanrı – Tora’nın burada kullandığı İsim, *E-lo-im*’dir. Bu İsim, Tanrı’nın bir Yönetici, Kanunkoyucu ve Dünya’nın Yargıcı olarak Yargı Niteliği’ni [*Midat Adin*] yansıtır. Bu İsim’in özellikle Yaratılış’ın anlatımında kullanılması, dünyanın ideal yönetim şeklinin Yargı olduğunu, başka bir deyişle, insanın yaptığı hareketlere tam olarak uyacak şekilde ödüllendirilmesi ya da cezalandırılmasının gerektiğini göstermektedir. Ancak İnsan, bu denli siyah-beyaz kesinliğinin getireceği sert sonuçlara dayanamayacağından, Tanrı Yaratılış sırasında Merhamet Niteliği’ni [*Midat Arahamim*], Yargı Niteliği ile birleştirmiştir. Böylece yargının şiddeti bir şekilde merhamet ile dengelenecektir. Bkz. 2:4 açık.

2. Karanlık – Bu *ışsızlık* değil, Yeşaya 45:7’deki “*Yotser Or Uvore Hoşeh* – *Işığı şekillendiren ve karanlığı yaratan*” pasuğunda belirtildiği gibi, başlı başına *yaratılmış* bir durumdur. Hahamlarımız’ın tanımladıkları üzere ışık ve karanlık birbirlerinden ayrılana kadar birlikte bir karışım olarak görev yapmışlardır. Bu da ışık ve karanlık öğelerinin başlangıçta iç içe yaratılmış olduklarını göstermektedir.

Tanrı’nın Ruhu – Bir başka çeviriye göre “*Tanrı’nın Rüzgarı*”

Bereşit

[1. Yaratılış; İlk Gün]

1

¹ Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeryüzünü yarattı. ² Yeryüzü şekilsiz ve boştu, derinliklerin yüzeyinde karanlık vardı; ancak Tanrı'nın Ruhu suyun yüzeyinde hareket halindeydi.

1.

Başlangıç: İlk Gün. Tora'nın incelemesine, Tora'nın bir tarih ya da hikaye kitabı değil, insanın evrendeki görevinin bir tarifi olduğunu anlamakla başlamamız gerekir. Raşi, Tora üzerine yaptığı açıklamanın en başında Rav Yitshak'ın sözlerinden alıntı yaparak şunları yazar: Tora'nın öncelikli olarak bir kanun kitabı olduğunu düşündüğümüz takdirde, kitaba "**Roş Hodeş – Yeni Ay**" (Şemot 12:2) emrinin verilisinin anlatımıyla başlamamız daha akla yatkındır. Çünkü bu, Yahudiler'in bir millet olarak aldığı ilk emirdir. Ancak bu şekilde olmamış ve Tora, öncelikle Yaratılış'ın anlatımını seçmiştir. Bunun sebebi Tanrı'nın tüm evrenin Yaratıcısı ve tek Hakimi olduğunu herkesin bilmesini sağlamaktır: "[Tanrı] Halkına yaptığı işlerdeki kuvveti anlattı – onlara milletlerin topraklarını vermek için" (Teilim 111:6) Diğer milletler, Kenaan Ülkesi'nde yaşayan yedi milletin topraklarını ele geçirecek olan Bene-Yisrael'i eşkiyalıkla suçladığı takdirde, Bene-Yisrael onlara: "Tüm evren Tanrı'ya aittir. Evreni O yaratmıştır ve onu, kimi uygun görürse ona verir. Başlangıçta bu toprakları diğer halklara vermek nasıl O'nun isteği idiye, şimdi onlardan alıp bize vermek de yine O'nun isteğidir" şeklinde cevap verebilecektir.

Ramban'ın belirttiği gibi; Yaratılış olaylarının sırrını, hatta sürecini anlamamız, dünyanın ve ondaki merkezi karakter İnsan'ın varoluşunu okuduktan sonra bile mümkün olamaz. Zira Yaratılış işi, ancak ve ancak, Tanrı tarafından Moşe Rabenu'ya ve – bu gizli bilginin kendilerine iletilmesine hak kazanmış, ancak onu açıklamayı yasak olan – kişilere iletilmiş olan gelenek ile anlaşılabilir, derin bir gizemdir. Bizim gerçekten bildiğimiz şey ise, insanlık kulübünün ilk üyeleri olan Adam ve Hava'nın, Yaratılış'ın amacına ulaşmasını, Tanrı'nın emrini yerine getirme yoluyla sağlamakla yükümlü kıldıklarıdır. Ancak onlar başarısız olmuşlar ve sürgüne zorlanmışlardır.

Yine de bu, insanın temel görevini değiştirmemiş; değişen sadece bu görevin yerine getiriliş şartları

olmuştur. Tanrı, emrine uymayanları cezalandırmış, ancak onları gözden çıkarmamıştır. Hatalarından dönme imkanı her zaman vardır. Ve aslında hatadan dönme kavramı İnsan'ın yaratılışından bile önce gerekli olan bir kavramdır; zira bu olanak olmasa insanın var olması da mümkün olamaz. Adam ve Hava hatalarından dönmüşler, yani "**Teşuva**" yapmışlardır. Onların ardından gelen diğer günahkarlar Kayin ve Lemeh de bu olanağı kullanmışlardır. Ve bu örnekler, Bereşit kitabının ana dersleri arasında sadece bir tanesini vurgulamaktadır: İnsan günah işleyebilir; ancak **Teşuva** yaparak geri de gelebilir – çünkü Tanrı kendisine bu fırsatı vermiştir.

Tüm bunlar, Bene-Yisrael'in tarihi için de bir önsöz niteliğindedir. Tanrı Noah ve Avraam arasındaki on nesil boyunca sabırlı davranmış; ancak bu nesillerin hiçbiri, uğruna yaratılmış oldukları görevde başarılı olamamışlardır. Bu başarısızlığın ardından Tanrı, Avraam ve çocuklarını, ideal olarak evrensel olması gereken bu görevin taşıyıcıları olarak seçmiştir (Mişna – Pirke Avot 5:2). Ramban, Bereşit kitabının aynı zamanda "**Yaratılış Kitabı**" olarak adlandırılmasının sebebinin işte tam olarak bu olduğunu belirtir: Yaratılış'ın anlatımının temeli, dağların ve vadilerin, okyanusların ve çöllerin, hatta insan ya da hayvan yaşamının öncelikli hikayesini sunmak değildir. Yaratılış; Adam ve Hava'nın görevini miras almış olan milletin – Bene-Yisrael'in doğuşunun anlatımıdır. Tora'nın bu ilk kitabında, Bene-Yisrael'in hikayesini, Avraam ve Sara'dan başlayıp, çocuklarının önce bir aile, daha sonra da bir millet haline gelişine kadar takip ederiz.

Ramban Tora'nın, evrenin *ex nihilo* – "hiçbir şey"den – yaratılışını anlatmasının tek sebebinin, "**Tanrı'nın tek ve mutlak Yaratıcı olduğunu anlatmak** ve 'evrenin ezelden beri var olduğunu ya da büyük bir rastlantılar dizisinin sonucunda veya kazayla meydana geldiğini' iddia eden teorileri çürütmek" şeklinde sunar. Bu, ilk altı günün anlatımında belirsizdir; zira Tora Yaratılış sürecinin detayları hakkında neredeyse hiçbir detay içermemektedir – tıpkı ne melekler ne de başka doğaüstü varlıklar hakkında hiçbir söz sar-

3 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי-אֹר
 4 וַיְהִי-אֹר: וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים
 5 בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: ה וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ
 6 קָרָא לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד: פ וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְדֵּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:
 7 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ וַיְבָרֶךְ בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת
 8 לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ וַיְהִי-כֵן: ח וַיִּקְרָא
 אֱלֹהִים לַרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי:

vermektedir: Sular bu gün içinde ayrılmışlardır. Ancak Tora, ihtiyaç halinde bile, ayırma ve bölünmeye iyi gözle bakmaz. Bu, insanlar arasındaki bağlantıların kopmasıyla ortaya çıkan ayrılık ve bölünmüşlüğü ifade eder. Hizipleşme ve ayrılıklar “iyi” olarak tanımlanamaz. Bet-Amikdaş’ta Leviler’ce söylenen günün şarkıları [Teilim’den, her bir güne özel parçalar] arasında Pazartesi günleri okunan parça, özellikle, Moşe ve Aaron’a karşı çıkan ayaklanma ve didişmenin öncüsü olan Korah’ın çocukları tarafından yazılmış olanlar arasında seçilmiştir. *Resise Layla*’ya göre, bunun sebebi ayrılık tohumlarının ikinci günde [Pazartesi] atılmış olmasıdır [Söz konusu parça günümüzde de Pazartesi sabahları *Şahrit* duasının bir parçasıdır].

Rabenu Behaye de, Tora’nın, ikinci gün içinde yaratılanların iyi olduklarını belirtmemesi konusunda farklı bir açıklama yapmaktadır: Bu günde melekler ve gök kubbenin yaratılmış olması her ne kadar görkemli olsa da, Yaratılış’ın asıl amacı bunlar değildir. Zira Yaratılış’ın asıl hedefi, “alt dünya”dır; yani İnsan’ın, Tanrı’nın planını gerçekleştirmek için çalışmalarını yapacağı dünyadır. Gökler ve semavi varlıklar, ancak ve ancak İnsan’ın bu görevine hizmet ettikleri derecede önemlidirler. “*Tsadikler, hizmetkar meleklerden bile daha üst düzeydedirler*” (*Talmud – Sanedrin* 93a)

6. Gök – Saadya Gaon. İbranice *Rakia*; tam

anlamıyla “Genişlik” ya da “Enginlik”. Çoğu çeviri “*Kubbe*” kelimesini kullanır.

7. Ayırdı – Çevirimizde “*Gök... ayırdı*”. *Septuaginta*’nın çevirisine göre “*Tanrı [göğü kullanarak] ... ayırdı*”.

Öyle kaldılar – Genel olarak, çevirimizin devamında kullandığımız gibi, “*ve öyle oldu*” şeklinde çevrilir.

8. Gökyüzü – İbranice *Şamayim*. Tora’nın ilk pasuğundaki “*Gökler*”, içine manevi dünyaları da katan daha geniş anlamlı bir kelimedir.

9-13 Üçüncü Gün. Şimdye kadar tüm yeryüzü suların altında gömülüydü. Üçüncü günde Tanrı sular için sınırlar kararlaştırmıştır ve bu şekilde toprağın, bitkilerin, hayvan hayatının ve elbette İnsan’ın gelişimine yol açılmıştır.

Tanrı “*Sular ... toplansın*” dediği zaman, dağlar ve tepeler görünürler ve sular derin vadelerde birikirler. Ancak su yine de yeryüzünü tamamen kaplama tehdidinde devam etmektedir; bu yüzden Tanrı suyu kumsallar yoluyla deniz yatağına sınırlar (*Pirke DeRabi Eliezer; Zoar*). Tanrı’nın bu çalışmasından, O’nun – gerek Yaratılış, gerekse de bir insanın yetenekleri ve yaşadıkları zorluklar konusunda olsun – her konuda uygun limitleri de belirlediğini öğrenmekteyiz. “Tanrı’nın neyin yeterli olduğunu belirlemesi ve sınırları koyması” kavramı, O’nun isimlerinden biri olan *Şa-d-ay*

³ Tanrı “*Işık olsun*” dedi ve ışık varoldu. ⁴ Tanrı ışığın iyi olduğunu gördü; Tanrı ışık ve karanlığı birbirinden ayırdı. ⁵ Tanrı ışığa “*Gündüz*” adını verdi ve karanlığa “*Gece*” adını verdi; akşam oldu ve sabah oldu; bir gün.

[2. İkinci Gün]

⁶ Tanrı, “*Suyun içinde bir gök olsun ve suyla suyu birbirinden ayırsın*” dedi. ⁷ Tanrı [böylece] göğü yaptı ve göğün altındaki suyla göğün üstündeki suyu birbirinden ayırdı; ve öyle kaldılar. ⁸ Tanrı göğe “*Gökyüzü*” adını verdi; akşam oldu ve sabah oldu; ikinci bir gün.

[3. Üçüncü Gün]

3. Pasuk Yaratılış'ın detaylı bir kronolojisine başlamaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere Yaratılış'ın anlatımı bizim kavrama yeteneğimizin üstündedir. Dolayısıyla burada yapılacak açıklamalar, uygun bazı kısa açıklamalardan seçilen parçalardan oluşmuştur.

4-5. Tanrı ... iyi olduğunu gördü – Basit anlamda, “Tanrı ışığın iyi olduğunu gördü ve bu yüzden karanlıkla bir arada kalmasının iyi olmadığına karar vererek, ışığın gündüzün görev yapmasını uygun gördü” (Raşi). Ramban'a göre ise “*iyi olduğunu gördü*” terimi, Tanrı'nın, onayını ifade ettiğini ve söz konusu durumun artık mükemmeliyete ulaşmış olmasından dolayı kalıcı olmasına karar verdiğini göstermektedir. Ardından ise (p. 5) “*Tanrı ışığı çağırarak onu gündüz görevine atadı ve karanlığı görevi çağırarak onu gece görevine atadı*” (Talmud – Pesahim 2b)

Midraş'a göre orijinal ışık yoğun bir manevi özelliktedir ve Tanrı kötülerin bundan yarar sağlama konusunda değersiz olduklarını, “ışığın onların kullanımı için ‘fazla iyi’ olduğunu görmüştür”. Bu sebeple onu evrenin kalanından ayırarak, Gelecek Dünya'da dürüstlerin kullanımı için gizlemiştir (Raşi).

Anlatım boyunca “*iyi olduğunu gördü*” ifadesi söz konusu yaratılan ögenin son haline geldiğini belirtir. Böylece, örneğin ışık burada “iyi” olarak tanımlanmaktadır; çünkü hem varoluşu hem de işlevinin tanımı bu noktada son haline ulaşmıştır. Diğer yandan sular, son şekillerini, deniz ve okyanuslarda toplandıkları üçüncü güne kadar almamışlardır. Bunun bir sonucu olarak da üçüncü güne kadar “iyi” olarak nitelendirilmemişlerdir (p. 7, Raşi o.a.).

5. Akşam oldu ve sabah oldu – Bu şekilde ilk gün tamamlanmıştır. Tora burada sıralama sayısı [Riṣon – Birinci] yerine, asıl sayı [Ehad – Bir] kullanmıştır. Bunu yapmaktaki amaç Tanrı'nın bu günde “*Bir ve Tek*” olduğunu belirtmektir [zira

bu şekliyle, ifadeyi “*Bir ve Tek Olan'ın Günü*” olarak okumak da mümkündür]. Bu ilk günde Tanrı halen var olan tek manevi Varlık'tır; zira melekler ikinci gün yaratılmışlardır (Raşi).

6-8. İkinci gün. Gökler ilk günde yaratılmış olmalarına karşın halen değişken durumdaydılar. İkinci günde ise, Tanrı'nın “*bir gök olsun*” şeklindeki emriyle kalıcı hale gelmişler ve bu şekilde üst sularla alt suları birbirinden ayırmışlardır. Ancak Ramban'a göre bu pasukta sözü geçen ayırım tamamen manevi olan varlıklarla, Yaratılış'ın dünya dışındaki bölümleri ve İnsan'ın erişebileceği elle tutulur her şey [ki bu ifade, güneş sisteminin en uç noktalarını da kapsamaktadır] arasında gerçekleşmiştir. Ramban “*Benden [ikinci günde yaratılanlar] hakkında herhangi bir şey yazmamı beklemeyin; çünkü Tora bu konuda hiçbir bilgi vermemeyi uygun görmüş... Pasuklar doğrudan anlamları söz konusu olunca bu tip bir açıklamayı gerektirmemektedir. Açıklamayı anlatanların bunu açıklaması yasaktır. Ve aramızdaki bunları anlayan kişilerin de bilinmeyen hakkında spekülasyonda bulunmaları yasaktır*” demektedir. Ramban'ın bu sözlerle söylemek istediği açıktır: Pasukta geçen “*gök/kubbe*” ve “*üst ve alt sular*” terimleri, Yaratılış'ın, ya insan için bilinmesi mümkün olmayan birer gizemidirler, ya da sadece yetkili kişilerin bilmesine açıktırlar.

Yeryüzünü tamamen çevreleyen katı bir kubbenin bulunmaması, aralarında İbn Ezra, Malbim ve Rabi Samson Raphael Hirsch'in bulunduğu birçok otoriteyi, “*gök/kubbe*” teriminin anlamını ele almaya itmiştir. Genel olarak vardıkları sonuç, bu terimin, dünyayı çevreleyen atmosferi ifade ettiği şeklindedir.

Bu, Tora'nın “*iyiydi*” kelimesini kullanmadığı tek gündür. Raşi bunu açıklarken bu terimin sadece ‘yaratılışı tamamlanmış’ bir öge için kullanıldığını belirtir; ancak kendilerinden ilk olarak ikinci günde bahsedilen sular, üçüncü güne kadar tamamlanmamışlardır. Midraş ise farklı bir sebep

9 פ ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד
 10 וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי־כֵן: י וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ
 11 וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: יא וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשָׂב מִזֵּרֶע זֶרַע עֵץ פֶּרִי עֹשֶׂה
 12 פֶּרִי לְמִינּוֹ אֲשֶׁר זֶרְעוּ־בּוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: יב וַתּוֹצֵא
 הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשָׂב מִזֵּרֶע זֶרַע לְמִינָהּ וְעֵץ עֹשֶׂה־פֶּרִי אֲשֶׁר
 13 זֶרְעוּ־בּוֹ לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: יג וַיְהִי־עֶרֶב
 14 וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: פ יד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת
 בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתֹת
 15 וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם: טו וְהָיוּ לְמְאֹרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם
 16 לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: טז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי
 הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם
 וְאֶת־הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים:

Alevi, Şabat'ın bu şikayetini biraz açmaktadır: İlk üç günde yaratılmış olanların tam işlerliğe kavuşmaları, ancak ikinci üç günde yaratılanlarla mümkün olabilmıştır. Ama Şabat'ın, "Tanrı'nın tüm dünyayı altı günde Yaratan Kuvvet olduğu ve yedincide ise işi durdurduğu" şeklindeki mesajı insanlığa nasıl verilebilecektir? Tanrı'nın cevabı, bu konudaki tanıklığın, Bene-Yisrael tarafından yerine getirileceği şeklinde olur – Bene-Yisrael, Şabat'ın eşi olacaktır.

14. Birer işaret – Işık kaynakları, iki şekilde Tanrı'nın büyüklüğünün işaretidirler: Gök cisimleri sürekli olarak, Tanrı'nın "Her-Şeye-Kadir"liğinin hatırlatıcısıdır. Diğer yandan, O'nun İsteği'ni yerine getirmek söz konusu olduğunda da, doğal seyirlerinden ayrılabilirler – güneşin Yeşua'nın isteği üzerine durarak batması örneğinde olduğu gibi (bkz. Yeşua 12:15; *Arehasim Lebika*).

16. İki büyük ışık kaynağını – "Büyük" kelimesi burada ebatı ifade ediyor olamaz; zira yıldızlar aydan daha büyüktür. Dolayısıyla buradaki büyüklük tanımı, bu ışık kaynaklarının saçtıkları "görülebilir ışık miktarını" ifade etmektedir. Ay dünyaya yıldızlardan daha yakın olduğundan, onun saçtığı, dünyadan görülebilen ışık, yıldızlarınkinden daha güçlüdür (Radak; Malbim).

⁹ Tanrı “Gökyüzünün altındaki sular bir yere biriksinler ve kara görünsün” dedi; öyle oldu.
¹⁰ Tanrı, kuru toprağa “Yeryüzü” adını verdi ve suların biriktiği yere “Denizler” adını verdi; Tanrı bunun iyi olduğunu gördü.

¹¹ Tanrı “Yeryüzü bitki yeşertsin. Yeryüzü üzerinde, tohum üreten otlar ve kendi türüne göre tohum içeren meyveler üreten meyve ağaçları olsun” dedi ve öyle oldu. ¹² Yeryüzü; bitkiler, kendi türlerinde tohum üreten otlar ve kendi türlerine göre tohum içeren meyveler üreten ağaçlar çıkardı; Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. ¹³ Akşam oldu ve sabah oldu; üçüncü bir gün.

[4. Dördüncü Gün]

¹⁴ Tanrı “Gökyüzü kubbesinde, gündüz ve geceyi birbirinden ayırmak için ışık kaynakları olsun” dedi. “Birer işaret olacaklar; bayramları, günleri ve yılları belirleyeceklerdir. ¹⁵ Ayrıca gökyüzü kubbesinde, yeryüzünün aydınlatmak için birer ışık kaynağı olacaklardır”; ve öyle oldu. ¹⁶ Tanrı [böylece] iki büyük ışık kaynağını – gündüzün etkin olması için büyük ışık kaynağını, geceyin etkin olması için de küçük ışık kaynağını – ve [ayrıca] yıldızları yaptı.

ile anlaşılmaktadır. Bu İsmi kökü “**Day** – Yeterli”dir. *Talmud* kaynaklı yazıların da belirttiği üzere Tanrı “**Mi Peamar Leolamo Day** – *Dünyası’na ‘Yeter’ Diyen*”dir. *Talmud*’un belirttiğine göre, Tanrı yeryüzünü ve gökleri yarattığı zaman, bu ikisi “iki iplik bobini” gibi durmadan çalışmaya devam ettiler. Ta ki Tanrı “Yeter!” diyene kadar (*Talmud* – *Hagiga* 12a); p.10 açık. Bkz. 17:1 açık.

9. Kara görünsün – Yeryüzü ilk günde yaratılmış olmasına karşın, suların kendileri için belirlenmiş yerlerde toplanmalarının emredilmesine kadar ne görülebilir haldeydiler, ne de kuruydular (Raşbam) [Burada “kara” için kullanılan kelime **Yabaşa**’dır ve “kuru” anlamındaki **Yaveş** kelimesiyle bağlantılıdır].

10. Yeryüzü – İbranice **Erets**. Bu sözcük “koşmak” ya da “acele etmek” anlamındaki **Ruts** kökündendir. Tanrı işe bir kaya parçası üreterek başlamış; ve bu kaya Tanrı’nın İsteği’ni bir an önce yerine getirmek için “aceleyle” genişlemiştir (*Midraş* – *Bereşit Raba* 5:7).

11. Tohum üreten otlar – Tanrı bitkilerin kendi içlerinde tohum üretmelerini uygun görmüştür; bu şekilde bu tohumlar başka yerlerde de ekilebileceklerdir (Raşi).

12. Yeryüzü ... çıkardı – *Talmud*’da adı geçen Hahamlarımız’dan Rav Asi, bu pasukla, daha ileride Adam’ın yaratılışından önce hiçbir bitkinin yetişmediğini belirten pasuk (2:5) arasındaki bariz çelişkiye dikkat çeker. Bunu

şöyle açıklar: Bitkiler üçüncü günde büyümeye başlamışlardır; ancak toprağın yüzeyine çıkmadan hemen önce gelişimleri durmuştur. Adam’ın yapması gereken tek şey, dua edip yağmur yağmasını sağlamaktır ve bu olunca bitkilerin gelişimi tamamlanabilmiştir. Bu, Tanrı’nın dürüst insanların dualarını arzu ettiğini öğretmektedir (*Talmud* – *Hulin* 60b).

14-19. Dördüncü Gün. İlk günde yaratılmış olan ışık kaynakları, yerlerine dördüncü günde yerleştirilmişlerdir (*Talmud* – *Hagiga* 12a). Aslında yeryüzü ve göklerin tüm içeriği ilk günde potansiyel olarak yaratılmıştır; ancak uygun yerlerine yerleştirilmeleri için uygun günü beklemişlerdir (Raşi).

Vilna’lı Gaon, ilk üç günde yaratılanlar ile ikinci üç günde yaratılanların birbirlerini tamamlayıcı bir paralellik içinde olduklarına işaret eder. Işık ilk günde yaratılmıştır ve ışık kaynakları yerlerine dördüncü günde yerleştirilmişlerdir. Denizler ve atmosfer ikinci günde; su canlıları ile kuşlar ise beşinci günde yaratılmışlardır. Yine kuru toprak ve bitkiler üçüncü günde yaratılmış, toprağın üstünün canlılarla dolması ise altıncı günde gerçekleşmiştir.

Midraş bu durumu gözden kaçırmaz ve Şabat’ın Tanrı’ya gelerek şikayette bulunduğunu ifade eder: “Her güne bir eş verdin; ama benim bir eşim yok!” Tanrı’nın Şabat’a cevabı, onun eşinin Bene-Yisrael olacağı yönünde olur. Zira Şabat’ın uygulanması emri sadece Bene-Yisrael içindir. *Bet*

- יִּזְרְאֵל 17
- 18 אַתֶּם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ: יְהִי וְלִמְשָׁל בְּיוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְלִיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים
- 19-20 כִּי־טוֹב: יִמְוִי־עָרֵב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: פ כַּ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ
- 21 עַל־פְּנֵי רָקִיעַ הַשָּׁמַיִם: כֹּא וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתְּנִינִם הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה | הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֶת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:
- 22 כֹּב וַיְבָרֶךְ אֶתֶּם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֹאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיָּמִים וְהָעוֹף יִרָב בָּאָרֶץ: כֵּג וַיְהִי־עָרֵב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם
- 24 חֲמִישִׁי: פ כֹּד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַי־תוֹ־אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן:

24-31 Altıncı Gün. Artık sıra, fiziksel yaratılışın doruk noktasına gelmiştir. Önce hayvan hayatı yaratılır. Ardından İnsan – performansının iyi ya da kötülüğüne bağlı olarak evrenin kaderini belirleyecek olan varlık – ortaya çıkar. Bu sıralama ile Tanrı, aslında Adam'a tüm dünyanın artık tamamen kendi ellerine teslim edildiğini söylemektedir. İnsanın görevi, dünyanın gerektiği şekilde işlenmesini temin etmektir.

24. Canlı türü – Bunlar bağımsız olarak yaşayan, nefes alan ve kendi cinslerine göre çoğalabilme yeteneğine sahip canlılardır. Bu terim aynı zamanda, kendilerinden özellikle bahsedilmemiş canlıları – örneğin mikropları – da kapsıyor olabilir (Rabi Munk).

Pasuk, “yeryüzü **türüne göre** yaşayan canlı ... çıkarırsın” şeklinde de çevrilebilir. Burada “**türüne göre**” tanımlaması, Tanrı'nın, her bir canlı türüne, gereksinim duyacağı tüm duyu ve yetenekleri bahsettiğini göstermektedir (Sforno). Ayrıca buradan, her birine, Tanrı tarafından kendine has bir doğa ve içgüdüler verildiği de öğrenilmektedir (Minha Behula).

Toprak hayvanı – 7:27, Ramban o.a. İbranice

Remes. Bu kelime genel olarak küçük boyutlu hayvanları ifade ederken; birçok çeviri bunu “*sürünen canlılar; sürüngenler*” olarak sunar.

Çıkarırsın – Bu terim, gizli duran ve aktif olmayan bir varlığın aktif hale gelmesini belirtmektedir (Aavat Yonatan). Zira, daha önce de belirtildiği gibi her şey potansiyel olarak ilk günde yaratılmıştır; yapılması gereken tek şey uygun günde onların ortaya “*çıkarılmasıdır*” (Raşi).

¹⁷ Tanrı onları, yeryüzünü aydınlatmaları için gökyüzü kubbesine yerleştirdi. ¹⁸ [Bunu ayrıca] Gündüz ve geceye egemen olmaları ve ışıkla karanlığı birbirinden ayırmaları için [yaptı]; Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. ¹⁹ Akşam oldu ve sabah oldu; dördüncü bir gün.

[5. Beşinci Gün]

²⁰ Tanrı “*Su, canlı sürüleriyle kaynasın ve yeryüzü üzerinde uçucular, gökyüzü kubbesinin yüzünde ucsunlar*” dedi. ²¹ Tanrı [böylece] büyük deniz canavarlarını, [ayrıca] sular içinde kaynaşan, sürünen her bir canlı türünü ve kanatlı her bir uçucu canlı türünü yarattı; Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. ²² Tanrı onları “*Verimli olun ve çoğalın; denizlerin sularını doldurun; uçucular da yeryüzünde çoğalsınlar*” diyerek mübarek kıldı. ²³ Akşam oldu ve sabah oldu; beşinci bir gün.

[6. Altıncı Gün]

²⁴ Tanrı “*Yeryüzü her bir canlı türünü – her türde çiftlik hayvanını, toprak hayvanını ve vahşi yeryüzü hayvanını çikarsın*” dedi; ve öyle oldu.

Rabi Yosef Dov Soloveitchik bu büyüklük ve küçüklük kavramına eğitsel bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Güneşin büyüklüğü bir ışık kaynağı olmasından gelmektedir. Oysa ay “küçüktür”, zira bir ışık kaynağı değildir; sadece güneşten aldığı ışığı yansıtır. Bu bakış açısıyla **Berit Mila** töreninde söylenen “*Ze Akatan Gadol Yiye – Bu küçük [çocuk] büyük olsun*” sözleri, küçük bir çocuğun, ailesi ve öğretmenlerinin verdiği bilgilerin alıcısı olduğunu yansıtır ve onun büyüyerek bağımsız bir “büyüklük” kaynağı olmasını ve başkalarına ışık vermesini diler.

18. Bu pasuk iki ışık kaynağının görevlerini tanımlamaktadır. İşlevleri, karanlık ve aydınlık arasındaki ayrımın sağlanmasından ibarettir. Büyük ışık kaynağı güneş, gündüz vaktinde etkin olacak ve ışığı her yeri kaplayacaktır. Hatta ışıklarının “*doğrudan*” ulaşmadığı yerler bile aydınlık olacaktır. Küçük ışık kaynağı ise geceleyin etkin olacaktır – ancak bu, karanlığı hafifletmekten ileriye gidemeyecektir.

20-23. Beşinci Gün. Deniz ve gökyüzünde hayat.

20. Su ... kaynasın – Tanrı bu emirle denize kendi içinde hayat oluşturma gücü vermiş ve böylece sular yaşayan varlıklarla dolmuştur. Bu ilk oluşumun ardından su canlıları, Tanrı’nın, verimli olup çoğalmalarını söyleyerek bahsettiği güçle kendi kendilerine çoğalacaklardır (bkz. p. 22; *Or Ahayim*).

Canlı sürüleri – Raşi’ye göre **Şerets** terimi, küçük boyutlu canlıları, örneğin böcekleri ifade etmektedir.

21. Tanrı ... yarattı – Abravanel **Vayivra** ya da **Bara** sözcüğünün daima, öncekine göre farklı bir yaratılışı ifade ettiği görüşündedir. İlk günde tamamen bir “hiç”ten Yaratılışı ifade eden bu terim, burada balıklardan bazılarının olağandışı büyüklükte yaratıldıklarına işaret etmektedir. Aynı terimin son kullanılışı ise (p. 27), İnsan’ın – Tanrı’nın benzeyişinde olan zeki yaşamın – yaratılışı ile ilgilidir.

Deniz canavarları – Ya da “*balinalar*”; ya da “*ejderhalar*”. İbranice **Taninim**; bkz. Şemot 7:9 açık. *Midraş* bu tanımın, **Livyatan** adı verilen olağandışı büyüklükte bir deniz yaratığı ve eşine işaret ettiğini belirtir. (Bkz. Yeşaya 27:1, Teilim 74:14, 104:26, İyov 3:8, 40:25)

22. Tanrı onları ... mübarek kıldı – Bu canlıların özel bir berekete ihtiyaçları vardır; zira boyutları sebebiyle kolayca avlanabilecek ve yenecek, bu şekilde sayıları sürekli olarak azalacaktır. Aynı tipte bir bereket, altıncı günde yaratılan kara hayvanları için de gereklidir; ancak Tanrı onlara bunu sağlamamıştır. Çünkü yılan da onlardan biridir ve hatası sebebiyle, berekete değil, lanete hak kazanacaktır (Raşi).

Verimli olun ve çoğalın – Pasuk “*çoğalın*” kelimesini eklememiş olsa, her yaratık sadece bir tane çocuk üretebilecektir. “*Çoğalın*” kelimesi, verilen berahaya birden çok doğumu eklemektedir (Raşi). Bu bağlamda söz konusu ifade, canlıların yeryüzünü doldurma kapasitesine sahip olabilmeleri için gereken bir “berekettir”. Daha sonra (p. 28) İnsan ile ilgili olarak ise, aynı ifade, onun çoğalmayı aktif olarak amaçlamasını isteyen bir “emirdir” (yine de bkz. p. 28 açık.).

כה ויעש

אֱלֹהִים אֶת־חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת
 כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: כו וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וַיְרִדּוּ בַדְּגַת הַיָּם
 וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ
 עַל־הָאָרֶץ: כז וַיְבָרֵא אֱלֹהִים | אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם
 אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: כח וַיְבָרֵךְ אֹתָם
 אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ
 וּכְבֹּשׁוּהָ וַרְדּוּ בַדְּגַת הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּת הָרֶמֶשׂ
 עַל־הָאָרֶץ: כט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב |
 זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בֹּן
 פְּרִי־עֵץ זֶרַע זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ: ׀ וְלִכְלַח־חַיַּת הָאָרֶץ
 וְלִכְלַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכְלֹ | רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ
 חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֹשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן:

27. **Tanrı ... yarattı** – Tıpkı İnsan'ın benzersiz olması gibi, yaratılış şekli de benzersiz ve yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Şu ana kadarki bölümün tümünde, Tanrı her şeyi bir sözle yaratmışken, İnsan'ı ise adeta Elleri ile yaratmıştır (Raşi).

Kendi görüntüsünde ... Tanrı'nın görünüşünde – Tüm canlılar arasında sadece İnsan, Tanrı gibi, düşünce, karar verme ve çözümleme yeteneği ile özgür seçime hak kazanmıştır. Tanrı'yı bilebilir, sevebilir ve O'nunla arasında manevi bir bağ yaratabilir; ve sadece İnsan, hareketlerini bir mantık çerçevesi içinde yapabilir. Tora, İnsan'ın Tanrı'nın benzeyiş ve görünüşünde yaratılmış olduğunu söyleyerek, tam olarak bunu ifade etmektedir (Rambam).

Erkek ve dişi – Her ne kadar Hava daha sonra (2:21) yaratıldıysa da, Adam da Hava da aynı gün içinde yaratılmıştır (Raşi). Tüm hayvanlar erkek ve dişi olarak yaratılmış olmasına karşın,

bu durum sadece İnsan'ın yaratılışında vurgulanmıştır. Bunun sebebi, her iki cinsin de Tanrı'nın benzeyişinde yaratıldığını belirtmektir (Hirsch).

28. **Verimli olun ve çoğalın** – *Mitsvat Ase* No.1 (*Sefer Ahimuh*). Dünya, Tanrı'nın İsteği doğrultusunda kalabalıklaşacaktır. Bu emri ihmal eden kişi önemli bir pozitif emri yerine getirmemiş olur ve ciddi bir cezaya layık olur. Zira bu hareketi, onun, Tanrı'nın dünyayı kalabalık görme şeklindeki isteğine katılmadığını göstermektedir (*Sefer Ahimuh*).

Ancak bir başka fikre göre bu bir emir değil, bir "**Beraha** – *Bereket duası*"dır (*Talmud – Yevamot* 65b, *Tosafot* o.a. *Velo* k.b.; *Talmud Sanedrin* 59b, *Maarşa* o.a. *Veare* k.b.).

29-30. Birçok otorite bu iki pasuğu birleştirerek hem insanın hem de hayvanların eşit bir beslenme tarzı olduğunu belirtirler. Dolayısıyla alter-

²⁵ Tanrı [böylece] vahşi yeryüzü hayvanı türlerini, çiftlik hayvanı türlerini ve toprakta hareket eden hayvan türlerini yaptı; Tanrı bunun iyi olduğunu gördü.

²⁶ Tanrı “Görüntümüzde ve benzeyişimizde insan yapalım. Denizin balıklarına, gökyüzünün kuşlarına, çiftlik hayvanlarına ve tüm yeryüzüne – ve yeryüzü üzerinde hareket eden tüm toprak hayvanlarına hükmedsin” dedi. ²⁷ Tanrı adamı Kendi görüntüsünde yarattı. Onu Tanrı’nın görüntüsünde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı. ²⁸ Tanrı onları mübarek kıldı. Tanrı onlara “Verimli olun ve çoğalın. Yeryüzünü doldurun ve onu ele geçirin. Denizin balıklarına, gökyüzünün kuşlarına ve yeryüzü üzerinde hareket eden tüm hayvanlara hükmedin” dedi.

²⁹ Tanrı “İşte – tüm yeryüzü üzerindeki tohum üreten her bitkiyi ve tohum üreten meyveleri olan her ağacı size verdim; sizin için yiyecek olacaklardır” dedi.

³⁰ “Yeryüzünün tüm vahşi hayvanlarına, gökyüzünün tüm kuşlarına ve yaşayan bir cana sahip olup yeryüzü üzerinde hareket eden her canlıya ise, yiyecek olarak tüm yeşil otları [verdim]”; ve öyle oldu.

25. Tanrı iyi olduğunu gördü – Yukarıda da belirtildiği gibi bu onay ifadesi daima, Yaratılış’ın tamamlanmış bir ögesi için kullanılmaktadır. Hayvanlar, bitkiler ve mineraller, yaratıldığı anda tam ve iyi hallerini almışlardır; çünkü kendilerini geliştirme konusunda ne yetenekleri, ne de ihtiyaçları olacaktır. Ancak İnsan farklı bir kategoridedir. Birazdan anlatılacak olan yaratılışına, bu tipteki bir onay sözü eşlik etmemektedir. Zira İnsan’ın yaratılışı hiçbir zaman son haline gelemeyiz; o, hem kendisini hem de dünyayı daha iyi bir duruma getirmek için sürekli çaba sarfetmelidir.

26. Görüntümüzde ve benzeyişimizde – İnsan böylece, yaratılan tüm güçleri temsil eden küçük bir dünyadır. *Kabala*’nın önemli bir bölümü bu konuyu açıklamaya adanmıştır (*Nefes Ahaşim* 1:1). Dahası, yaratılan her şeyden farklı olarak, özgür seçim hakkına sahip olma açısından Tanrı’ya sadece insan benzemektedir (Rambam *Yad Ahazaka*, *Teşuva* kuralları 5:1). Başka otoriteler “görüntü” ve “benzeyiş” kelimelerinin, Tanrı’nın insanı yaratmadan önce belirlemiş olduğu kavramsal bir prototipi ifade ettiğini öne sürerler (Raşi). Buna göre “görüntü” sözcüğü bu prototipi, “benzeyiş” de anlama kabiliyeti ve zekayı tanımlamaktadır. Bu prototip, *Kabala* terminolojisinde “*Adam Kadmon* – İlkel İnsan” olarak tanımlanır.

İnsan yapalım – Bu önsöz, insanın büyük bir amaç ve bilgelikle yaratıldığını göstermektedir. Tanrı burada, diğer canlılarda olduğu gibi “Yeryüzü insan çıkarsın” dememiştir; İnsan, en derin Tanrısal İrade ve Bilgelik ürünü olarak yaratılmıştır (Abravanel).

Tanrı burada, insandan önce yaratmış olduğu

tüm yaratma güçlerine konuşmaktadır (Ramban). Bu noktada, Yaratılış’ın insan dışındaki tüm içeriği temel olarak tamamlanmış olduğundan, bunların tümü, asıl amaç olan insanın yaratılışında rol oynayacaklardır. Buna bağlı olarak *Targum Yonatan*, pasuğu genişleterek şu şekilde yinelemektedir: “Tanrı, ikinci günde yaratılmış olan hizmetkar meleklerle ‘...insan yapalım’ dedi”. Başka otoriteler ise, bu pasuktaki çoğul “Biz” ifadesini majestik anlamda kabul ederler ve çeviriyi “İnsanı Kendi Görüntü ve Benzeyişim’de yapalım” şeklinde yaparlar (*Emumot Vedeot* 2:9; İbn Ezra)

Midraş’a göre, Moşe Rabenu Tora’yı yazarken bu pasuğa geldiği zaman, kullanılan çoğul ifadeden [“yapalım”] rahatsız olur. Zira bu ifade kolayca, “Bir”den çok Yaratıcı’nın var olduğu şeklinde yorumlanabilecektir. Tanrı’ya “Evrenin Hakimisi!” der. “Bu şekilde söyleyerek neden tanrıtanımağ kişilere koz veriyorsun?” “Yaz!” diye cevap verir Tanrı. “Kim hataya düşmek isterse, düşecektir. Ama [şu daha önemli:] herkes, her şeyi yaratan Yaratıcı’nın, İnsanı yaratırken hizmetkar meleklerle danıştığını bilsin” (*Midraş*).

Böylece Tanrı, büyük atılımlar yapmayı amaçlayan kişilere, bunu yapmadan önce mutlaka başkalarına danışmaları gerektiğini öğretmiştir. Ve bunu yaparken, pasuktan kutsiyete aykırı sonuçlar çıkarmak isteyenler olabileceği ihtimalinden de çekinmemiştir. Tanrı’nın Moşe’ye verdiği cevapta “Kim hataya düşmek isterse...” demesi, içten bir şekilde araştıran kişinin pekala doğruya ulaşacağını; ama küfür için sebep arayanların da, bunu kolayca bulacağını ifade etmektedir.

וַיֵּרָא אֱלֹהִים

31

אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם

הַשְּׁשִׁי: פ

1-2 א וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צָבָאָם: ב וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם

הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

3 מְכַל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: ג וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי

וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בְּרָא אֱלֹהִים

לַעֲשׂוֹת:

saldırlar”, ancak statiktirler; değişmezler. Ne kendilerini ne de dünyayı geliştirme yeteneğine sahiptirler. Her ikisini yapabilme yeteneğine sahip tek yaratılmış varlık İnsan’dır. Şabat, Tanrı’nın mühürüdür ve Tanrı’nın evrenine bu mühürü vuracak varlık İnsan’dır. Gerçekten de tüm evreni, tamamen amaçsız görünen bir madde karışımından, Tanrı’nın İsteği’nin bir aynasına dönüştüren, İnsan’ın aktiviteleridir.

1. Tamamlandı – Burada kullanılan sözcük *Vayhulu*’dur. *Midraş* eğitsel bir yaklaşımla, bu sözcüğün, “*Kilayon* – Özlem, Hasret” ve “*Keli* – Araç” sözcükleri ile bağlantılarına dikkat çekmektedir. Buna göre, hem Gökler, hem yeryüzü hem de Bizzat Tanrı, dünyayı kutsiyetle besleyecek olan Şabat’ın gelişini hasretle beklemişlerdir (*Tseror Amor*). Diğer yandan, tüm evrenin yaratılış amacı, insanın onu Tanrı’ya yönelik hizmetinde bir araç olarak kullanmasıdır ve bu görev, ancak Şabat’ın teşrifi ile bir bütün haline gelebilecektir.

2. İşini bıraktı... – Hirsch. İbranice *Şavat*. Genel olarak “*dinlendi*” olarak çevrilse de bu sözcük, günümüzde “*grev*” anlamında kullanılan *Şevita* ile tamamen aynı yapıdadır.

Tamamladı ... işini bıraktı – Bu iki terim, farklı anlamlar ifade etmektedir. İlki, Tanrı’nın, Yaratma işini tamamladığını belirtmektedir. Bu da, altı günün ardından yeni hiçbir şeyin yaratılmadığı anlamına gelmektedir. Diğer yandan “*işini bırakmak*” ise, tamamlanmamış bir işe ara vermek, ama henüz bitirmemiş olmak demektir. Bu iki terimin bir arada gelmesi, bizlere her zaman yapacak daha işimizin olduğunu öğretir. Yapacak işler hiçbir zaman bitmez; ama insan buna rağmen, ya da belki

de tam olarak bu sebepten dolayı, Şabat geldiği anda, tüm yaratıcı işlerini bırakmalıdır (Vilna’lı Gaon; bkz. Şemot 20:9-10 açık.).

3. ... mübarek kıldı ... kutsal ilan etti – Mübarek kılmak anlamındaki *Levareh* sözcüğü, bereketi, bolluğu ifade eder. Kutsama anlamındaki *Lekadeş* kelimesi ise, asıl kelime anlamı olarak “benzerlerinden ayırmak” demektir. Tanrı Şabat’ı, bu güne özel bir bollukla mübarek kılmıştır. Zira bu günde, fiziksel yaratıcılık gücünde bir yenilenmenin yanı sıra, mantık yürütme ve zekayı çalıştırma açısından da daha büyük bir kapasite mevcuttur. Tanrı Şabat’ı “*kutsamıştır*”. Zira bu günde yaratıcı işler yapılmayacak ve böylece Şabat diğer günlere göre ayrıcalıklı olacaktır.

Çöldeki yolculuk boyunca Cuma günleri, Şabat onuruna iki öğün Man yağacaktır (Şemot 16:22). Bu, Şabat gününe yönelik bir bolluktur; “mübarek kılma”. Diğer yandan, Şabat günü, diğer günlerden farklı olarak hiç Man yağmayacaktır (Şemot 16:25-27). Bu da, Şabat’ı diğer günlerden ayırmaktır; “kutsal kılma” (*Midraş*). Pasuğun yüzeysel anlamına göre Şabat, dünyanın fiziksel aktivite konusundaki normal gidişatının üzerine çıkarılarak kutsanmıştır. Normal olarak insanlar geçimlerini sağlamak için çalışmalıdırlar – ancak Şabat günü iş yasaktır. Fakat buna rağmen Şabat, yiyecekte ve sevinçte diğer günlerden farklı olarak görünen bollukla mübarek kılınmıştır. (*Or Ahayim*).

Yapmak üzere – Bu sözcük, Yaratılış’ın başka bir boyutta da olsa sürdüğünü belirtmektedir. Zira evrenin canlı yaratıkları, kendi türü erinde çoğalma yeteneğine sahiptirler (Radak).

³¹ Tanrı yapmış olduğu her şeyi gördü; ve işte – çok iyiydi. Akşam oldu ve sabah oldu; altıncı gün.

[7. Şabat]

2

¹ Gökyüzü ve yeryüzü, ve onların tüm öğeleri [böylece] tamamlandı. ² Tanrı, yedinci günle, yapmış olduğu işi tamamladı ve yedinci günde, yapmış olduğu tüm işini bıraktı.

³ Tanrı yedinci günü mübarek kıldı ve onu kutsal ilan etti; çünkü Tanrı, yapmak üzere yaratmış olduğu tüm işini, bu günde bırakmıştı.

natif olarak iki pasuk "... hem sizin için yiyecek olacaklardır hem de yeryüzünün tüm vahşi hayvanları vs. için" şeklinde çevrilebilir. Bu noktada İnsan'ın hayvanları yeme amacıyla öldürmesi yasaktır. Bu izin, ancak Noah zamanında, Tufan'dan sonra çıkmıştır (krş. 9:3; *Talmud* – *Sanedrin* 59b). Ancak Sforno yine de bir değişiklik olduğuna dikkat çeker. İnsanlar "üretken" bitkileri de yerken, hayvanlar sadece "yeşil otları", yani tohum vermeyen bitkileri yiyecektir. Çevirimiz insan ve hayvanların diyet alışkanlıklarının farklı olduğunu belirten bu görüş doğrultusundadır.

31. Ve işte – çok iyiydi – "Yaratılan her şey, amacına uygun ve buna bağlı davranmaya hazır şekilde yaratılmıştı" (Rambam).

Tora, Yaratılış'ın bir bütün olarak sadece "iyi" olmakla kalmadığını, aynı zamanda "çok iyi" olduğunu vurgulamaktadır. Vilna'lı Gaon'un açıkladığı gibi, bir şey kendi başına iyi olsa da, başka şeylerle bir araya geldiği zaman uyumsuzluk gösterebilir. Ancak Tanrı'nın yaptıkları söz konusu olduğunda, yaratılanlar hem başlı başına iyidir, hem de diğer her şeyle uyumludur. *Meşeh Hohma* bu fikri daha da ileriye götürmektedir. Yaratılış'ın öğeleri, hep birlikte olduklarında, tek başlarına olduklarından bile daha iyidirler.

Kötü olarak algılanan kavramlar – örneğin acılar, ölüm ve zaaflar – bile, sadece kendi başlarına ele alındıklarında kötüdürler. Ancak tüm varoluşun genel yapısı içinde ele alındıklarında iyi, hatta "çok iyi"dirler. Eğer Tanrı'nın birbirleriyle tamamen iç içe olan olaylar konusundaki görüş hakimiyetine sahip olsaydık ve bu şekilde tüm resmi tamamen görebilseydik, en kötü görünen olayların bile aslında iyiye hizmet ettiğini anlayabilirdik (Hirsch).

Altıncı Gün – Diğer günlerden farklı olarak, bu, "altıncı bir gün" değil, "altıncı gün"dür – özeldir. Zira Tanrı'nın yaratıcı işlerinin tamamlandığı gündür (*Hizkuni*). Raşi, *Midraş*'tan yaptığı alıntıyla diğer günlere göre görülen bu farkı "*Sivan*

ayının altıncı günü" şeklinde açıklar. Bu, bildiği üzere Tora'nın kabul edildiği gündür. Zira yaratılış, ancak yaratılışın amacının gerçekleştiği zaman – Tora'nın kabuluyla – tamamlanmış sayılır.

2.

1-3 Yedinci gün / Şabat. Gökler ve yeryüzü ile ilgili iş tamamlanmıştır ve bunlar, kapsadıkları her şey ile birlikte en mükemmel ve en uyumlu şekillerini almışlardır. Tanrı, işte bu durumu ilan ederek yedinci günü Şabat olarak sabitlemektedir. Şabat gecesi söylenen Kiduş'un ilk paragrafını da oluşturan bu bölüm, Tanrı'nın tüm evreni altı günde yarattığını ve yedinci günde bu işi durdurduğunu açıklamaktadır. Bene-Yisrael'in Şabat ile ilgili kuralları yerine getirmeleri, işte bu temel gerçeğe yönelik, sadık bir tanıklık ifadesidir.

Şabat, belirli amaçlarla yoğrulmuş bir zamandır. Tora Tanrı'nın bu günü kutsamasının sebebi olarak "*çünkü Tanrı yapmak üzere yaratmış olduğu tüm işini, bu günde bırakmıştı*" (p. 3) sözlerini kaydetmektedir. Bu da, bu özel günün temelini, işi bırakma kavramını canlı tutmak olduğunu göstermektedir. Diğer yandan pasuk aynı zamanda "*yapmak üzere*" yaratılan işlerden bahsetmektedir. Bu bir çelişki değildir. Tanrı "fiziksel" yaratma işini bırakmıştır; ancak aynı zamanda her Şabat günü tekrar ortaya çıkan "manevi" evreni yaratmayı bırakmamıştır. Şabat, manevi başarıların ve yaratıcılığın en üst düzeyde gerçekleşeceği bir gündür. Şabat'ın dünyası, kendisinden önce gelen altı normal günün çok daha üst düzeyindedir. Ancak yine de bu durum, iki dünyanın birbirinden tamamen ayrı olduğu anlamına gelmez. Kutsal olanla olmayan arasındaki bağlantıyı ve Şabat ile normal günler arasındaki bağlantıyı sağlayacak köprü, bizzat İnsan'dır. Adam ve Hava her şeyden sonra, tam Şabat'tan önce yaratılmışlardır. Zira Şabat'ın kutsiyetini haftaaarası gerçekleştiren aktivitelere yansıtabilme yeteneği ve bilgeliği, sadece İnsan'da mevcuttur. Evrendeki tüm yaratıklar arasında, sadece insan, kutsiyeti "yaratabilir". Melekler de "kut-

4 פ שני ד אלה תולדות השמים והארץ
 5 בהבראם ביום עשות יהוה אלהים ארץ ושמים: ה וכל |
 שית השדה טרם יהיה בארץ וכל-עשב השדה טרם יצמח
 כי לא המטיר יהוה אלהים על-הארץ ואדם אין לעבד
 6 את-האדמה: ו ואד יעלה מן-הארץ והשקה את-כל-פני
 7 האדמה: ו וייצר יהוה אלהים את-האדם עפר מן-האדמה
 ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה:

Rambam'ın dile getirdiği 13 inanç prensibinin dördüncüsüne göre Tanrı “İlk'tir ve Son'dur [*Bir başlangıcı ve sonu yoktur*]”. Yaratılmış olan evrendeki her şeyin bir başlangıç noktası ve bir bitiş noktası mevcuttur. Ancak Tanrı sonsuzdur ve zamanın üstündedir. Bu kavramı göz önünde tutan bazı çeviriler, Dört Harfli İsmi “*Sonsuz Olan*” şeklinde çevirmeyi uygun görmüşlerdir. Bu yoğun kutsiyeti sebebiyle, bu İsim okunduğu şekliyle telaffuz edilmez. Dualar sırasında, ya da Tora'nın bir pasuğu tam olarak okunduğunda *A-do-nay* olarak okunur. Günlük hayattaki konuşmalarda, ya da bir pasuğun sadece bir bölümünün söyleneceği durumlarda ise “[*Hepimizin Bildiği*] İsim” anlamındaki “*Ašem*” sözcüğü kullanılır (bkz. 15:2).

Tamamladığı – Tam çeviriyle “*yaptığı*”; İbranice *Asa*. Ancak bu sözcük genel olarak tamamlama ifade eder.

5. Yabani çalılıklar – Tam çeviriyle “*çayır/kırm çalılıklar*”. İbranice’de, kelimelerin çayır/kır ile ilişkilendirilmeleri, yabaniliği ifade eder (bkz. 25:27).

Çünkü Tanrı henüz yeryüzüne yağmur yağdırmamıştı – “*Yağmur yağdırmamıştı*”, çünkü “*toprağı işleyecek insan yoktu*” ve dolayısıyla yağmurun yararını takdir edebilecek kimse mevcut değildi. Ancak Adam, yaratıldıktan sonra, yağmurun dünya için öneminin farkına vardı. Dua etti ve yağmur yağdı – bu şekilde ağaçlar ve bitkiler yeşerdiler (Raşi). Daha önce de belirtildiği gibi, bitkiler Adam’dan önce yaratılmışlardı ve toprak yüzeyinin hemen altında Adam’ın dua etmesini bekliyorlardı (bkz. 1:12 açık.). Bu durum, “Tanrı’ya güven” konusundaki önemli bir temeli öğretmektedir: Tanrı İnsan’a, gereksinimlerini

sağlar; ancak dua yoluyla ya da başka şekillerde manevi görevlerini yerine getirme sorumluluğu da İnsan’a aittir. Hahamlarımız, Anneler’le ilgili olarak şunu söylemişlerdir: Sara, Rivka, Lea ve Rahel – dördü de doğal olarak dünyaya çocuk getirme yetisine sahip değillerdi. Tanrı onları bu şekilde yaratmıştı; çünkü hem onların hem de kocalarının bu durumun düzelmesi için Tanrı’ya dua edeceklerini biliyordu – zira Tanrı, dürüst kişilerin dualarını arzu eder.

6-7. Bu pasuklar, Adam’ın yaratılışının hazırlık aşamalarını tanımlamaktadır. Tanrı derinliklerin yükselmesini sağlamış, alçaktan uçan toz bulutlarını suyla nemlendirmiş ve bununla Adam’ı şekillendirmiştir. Bu bir fırıncının unun içine su karıştırıp hamuru yoğurmasına çok benzer. Burada da; Tanrı önce “*toprağın yüzeyini sulamış*” sonra da “*adamı toprağın tozundan şekillendirmiştir*” (Raşi).

6. Toprağın... – İbranice *Adama*. Bu kelime “insan” için kullanılan *Adam* ile bağlantılıdır. Her iki kelime de, “kırmızı” anlamındaki *Adom* ve “kan” anlamındaki *Dam* sözcükleriyle ilişkilidir.

7. Burun deliklerine bir yaşam nefesi üfledi – Çeviri *Septuaginta*’ya göre yapılmıştır. Ancak bu pasuk aynı zamanda “*bunun deliklerine bir yaşam ruhu üfledi*” şeklinde de çevrilebilir (krş. *Targum*). Tanrı böylece İnsan’ı hem düşük [dünyevi] hem de yüksek [manevi] öğelerle yaratmıştır: vücudu tozdan, canı ise Ruh’tandır (Raşi). *Zoar*’ın sözleriyle, “*Üfleyen biri, kendi içinden üfler*”. Başka bir deyişle, İnsan’ın Ruhu, sanki Tanrı’nın Özü’nün bir parçasıdır. İnsan’ı yaşayan bir varlık haline getiren bu ruhtur ve Onkelos’a göre İnsan bu sayede “konuşmayı sağlayan bir ruha” sahip

[8. İnsan]

⁴ Yaratıldıklarında, göklerin ve yeryüzünün türevleri bunlardı. Tanrı'nın yeryüzü ve gökleri tamamladığı günde, ⁵ hiçbir yabancı çalılık henüz yeryüzünde değildi ve hiçbir yabancı bitki henüz bitmemişti. Çünkü Tanrı henüz yeryüzüne yağmur yağdırmamıştı ve toprağı işleyecek insan yoktu. ⁶ Yeryüzünden bir sis yükseldi ve toprağın tüm yüzeyini suladı. ⁷ Tanrı, adamı toprağın tozundan şekillendirdi ve burun deliklerine bir yaşam nefesi üfledi. İnsan [böylece] yaşayan bir canlı haline geldi.

4-14 İnsan ve Yaratılış Şekil Alıyor. Tora'nın ilk bölümü, Yaratılış'ı oldukça kısa ve anahatlarıyla anlatmıştır. Zira daha önce de belirtildiği üzere, Tora'nın buradaki amacı İnsanın tüm süreci anlaması değildir – bu, insanın anlayış kapasitesinin üzerindedir. Amaç, Yaratıcı'nın Kim olduğu konusunda bir fikir edinilmesidir. Tora bunu yaptıktan sonra ikinci bölümle, İnsanın ortaya çıkışına doğru gelişen olaylara yoğunlaşmaktadır (*Behor Şor; Akedat Yitshak*). Anlatım Yaşam Ağacı ve İyi ve Kötüyü Bilme Ağacı'na doğru sürüklendiği için, öncelikle bitki hayatının nasıl başladığı tanımlanmaktadır (Radak).

4. Pasuk Sforno'nun görüşü doğrultusunda çevrilmiştir. Buna göre Yaratılış'ın ilk gününde yeryüzü ve içindeki her şey, gökler ve içindeki her şey, önce potansiyel olarak yaratılmış, sonra da hepsi kendi belirlenen günlerinde fiziksel olarak şekillenmiştir. Dolayısıyla “gökler ve yeryüzü yaratıldıklarında, türevleri de potansiyel olarak yaratılmıştı”. Fakat örneğin bitkiler Yaratılış'ın ilk altı günü içinde her ne kadar yaratılmışlarsa da, ortaya çıkmak için insanın çabasını beklemişlerdir (bkz. 1:12 aç.). Böylelikle doğa fiziksel olarak varolsa bile, “yeryüzü ve göklerin tamamlandığı günde” henüz her şey tam olarak ortaya çıkmış değildir. Doğanın ve canlıların tam bir düzenle işleyişi, ancak Yaratılış'ın altı gününün ertesinde başlamıştır.

“Bunları” şeklinde çevirdiğimiz *Elle* sözcüğü, Raşi'ye göre de “şu ana kadar anlatılanları” ifade etmektedir. Başka bir deyişle “türevler”, ilk altı günün anlatımında verilenlerdir. Diğer yandan Ramban bu sözcüğün, konunun devamını ilgilendirdiği görüşündedir. Buna göre “türevler”, sıradaki pasuklarda anlatılanlardır. Sforno'nun açıklaması bu iki görüşü bir bakıma birleştirdiği için, çeviriyi bu yönde yaptık.

Yaratıldıklarında – Burada kullanılan sözcük *Beibaream*'dır ve içerdiği harfler tekrar düzenlendiğinde “*BeAvraam*” sözcüğü elde edilebilir. Buradan çıkacak sonuç, Tanrı'nın tüm evreni “*Avraam'ın uğruna*” yaratmış olduğu şeklindedir (*Midraş*). Zira Avraam iyilik, şefkat ve nezaketin

sembolü, dünyayı taşıyan manevi sütunlardan biridir (*Zoar*). Bu gözlem ayrıca, Avraam'ın, Tanrı'nın bu evreni yaratırken ulaşmayı amaçladığı sonucu ateşleyen kişi olduğunu da göstermektedir. Zira o sahneye çıkana kadar, insanlık dünyanın amacına ulaşma konusunda sürekli başarısızlığa uğramıştır. Avraam'ın, Tora'nın verilmesi yoluyla Tanrı tarafından seçilen halkın – Bene-Yisrael'in – ilk atası olma hakkını kazanmasının sebebi de tam olarak budur (*Zoar*).

“*Beibaream*” sözcüğü, Kaşer olan her Sefer-Tora'da, diğer harflere göre küçük olan bir “E” harfi ile yazılır. Bu da, Avraam'ın, önceleri “Avram” olan ismine, Tanrı'nın sonradan eklemiş olduğu “E” harfini simgelemektedir (Rabi Avie Gold).

Tanrı – Bu bölüm boyunca Tora, Tanrı için iki isim kullanmaktadır: *A-do-nay E-lo-im* – genel olarak çevrildiği şekliyle “*Tanrı RAB*” ya da “*Efendi Tanrı*”. Geleneğe göre *E-lo-im*, Tanrı'nın kesin Yargı Niteliği'ni ifade ederken, *A-do-nay* İsmi ise, O'nun merhamet yönünün ağır bastığı zamanlarda kullanılır. Çevirimiz boyunca, bazı istisnalar haricinde (bkz. 9:26), okuma rahatlığı açısından isimler arasında ayırım yapmaksızın “*Tanrı*” kelimesini kullanıyoruz.

Tanrı'nın Dört Harfli İsmi *Y-E-V-E (A-do-nay)*, burada ilk kez kullanılmaktadır. Tanrı dünyayı özellikle katı yargının hüküm süreceği şekilde yaratmıştı. Zira ideal durum, insanın, davranışları sebebiyle yargılandığı ve özel bir merhamete gerek duyulmadığı durumdur. Bu ideali yansıtmak amacıyla, ilk bölüm boyunca sadece *E-lo-im* ismi kullanılmaktadır. Ancak Tanrı, insanın merhamet ve sabrın bulunmadığı bir dünyada yaşamasının mümkün olmadığını bildiğinden, katı yargının yanına merhameti de eklemiştir. Bu şekilde yargısını şefkatle dengeleyecektir (1:1, Raşi o.a.).

Y-E-V-E İsmi, aynı zamanda Tanrı'nın sonsuzluğunu da ifade eder. Zira bu isim “*Aya – İdi*” (*E-Y-E*), “*Ove – dir*” (*E-V-E*) ve “*Yiye – Olacak*” (*Y-E-Y-E*) sözcüklerinin birleşimi şeklindedir ve Tanrı'nın zamanın üstünde oluşunu ifade eder.

ח ויטע

8

יְהוָה אֱלֹהִים גִּן־בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיֵּשֶׁם שָׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר
 9 יָצָר: ט וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאֲדָמָה כָּל־עֵץ נֹחֵם
 לַמֶּרְאֶה וְטוֹב לַמֶּאֱכֹל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָגֵן וְעֵץ הַדַּעַת
 10 טוֹב וְרָע: י וַנִּהְיֶה יֵצָא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד
 11 וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רָאשִׁים: יא שָׁם הָאָחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסִּבְבָּ אֶת
 12 כָּל־אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר־שָׁם הַזֶּהָב: יב וְזֶהָב הָאֶרֶץ הַהִוא טוֹב
 13 שָׁם הַבְּדֵלָח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם: יג וְשֵׁם־הַנָּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא
 14 הַסּוּבָב אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ: יד וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדְקֵל הוּא
 15 הַהֲלֹךְ קִדְמַת אֲשׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת: טו וַיִּקַּח יְהוָה
 16 אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ: טז וַיִּצְוֶה
 יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ־הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל:

Değerli taşlar – İbranice *Şoam* taşları. Genel olarak zümrüt (*Targum*), oniks, lacivert taş ya da sardoneks şeklinde çevrilir. Bkz. Şemot 25:7, Yehezkel 28:13, İyov 28:16.

13. Gihon – Josephus bu nehri Nil Nehri ile özdeşleştirir (*Antiquites* 1:1:3). Rabi Aaron Marcus, bazılarının bu nehri, Afganistan'dan doğup Aral gölüne akan ve bir zamanlar Hazar Denizi'ne dökülen Amuderya olduğunu öne sürdüğünü belirtir (*Keset Asofer* 61a, 62a). Ancak ona göre bu nehir, İran içinden kuzeye doğru akarak Hazar Denizi'ne dökülen Qezal Qwzan Nehri ya da Suriye içinden akan ve Fırat'a karışan Habur nehri de olabilir.

Kuş – Genel olarak Etyopya olduğu iddia edilir. Rabi Marcus burayı yakın doğuda bulunan Kasitler'in Ülkesi olarak tanımlar. Kasitler Babil'de yaşamış olan ve buraya MÖ 1761 ve MÖ 1185 yılları arasında egemen olan antik bir hanedandır. Bkz. 10:6 açık.

14. Hidekel – Dicle (krş. *Targum*).

Perat – Fırat. Çevirinin devamında Fırat ismi kullanılacaktır.

15-18. İnsan Bahçe'de. Adam, Eden Bahçesi'ne, burayı "işlemesi ve korunması için" yerleştirilmiştir (p. 15). *Midraş* bunun anlamının sembolik olduğunu belirtir; ne de olsa Tora, bahçedeki ağaçların kendiliklerinden yeşerip büyüdüklarini ve gerekli sulamanın da nehirler yoluyla gerçekleştirildiğini daha önce açıklamıştır. Dolayısıyla burada anlatılmak istenen başka bir şey söz konusudur. "işlemek" Tora'daki "yap" şeklindeki emirleri belirtirken, "korumak" da Tora'nın "yapma" şeklindeki emirlerini simgeler (*Pirke DeRabi Eliezer*). Kısacası, İnsan'ın bu dünyadaki asıl görevi, Tanrı'ya hizmet etmektir. Bunu yaptığı takdirde, tıpkı Adam'a Eden'de olduğu gibi, tüm maddi ihtiyaçları karşılanacaktır. Çünkü başarıyı sadece fiziksel çabanın getireceğini düşünmek, yanılgıdan başka bir şey değildir.

⁸ Tanrı, Eden’de doğuya doğru bir bahçe dikti. Şekillendirmiş olduğu adamı oraya yerleştirdi. ⁹ Tanrı, görüntüsü zevk veren ve yemeye uygun olan her türlü ağacın, [ve aralarında] bahçenin ortasında Yaşam Ağacı’nın ve [ayrıca] İyi ve Kötüyü Bilme Ağacı’nın topraktan bitmesini sağladı.

¹⁰ Eden’den bahçeyi sulamak üzere bir nehir çıktı. Oradan dört ana kola ayrıldı.

¹¹ İlkini ismi Pışon’dur. Altın bulunan Havila ülkesinin tümünü çevreler. ¹² O ülkenin altını [özellikle] iyidir. Orada [ayrıca] inciler ve değerli taşlar bulunur.

¹³ İkinci nehrin ismi Gihon’dur. Tüm Kuş ülkesini çevreler. ¹⁴ Üçüncü nehrin ismi Hidekel’dir; Asur’un doğusundan akar. Dördüncü nehir ise Perat’tır.

¹⁵ Tanrı adamı aldı ve hem işlemesi, hem de koruması için onu Eden Bahçesi’ne yerleştirdi. ¹⁶ Tanrı adama bir emir verdi ve “Bahçenin tüm ağaçlarından serbestçe yiyebilirsin” dedi.

olmuştur. Buna bağlı olarak, İnsan’a özgü olan ve sadece Tanrı’nın “üfleyebileceği” yaşam; zekayı ve konuşma yeteneğini de içeren bir rasyonel ruhtur. Bir insanı normal hayvan yaşantısından daha üst düzeye çıkaran işte budur: Zekasını Tanrı hizmetine yönelik kullanma konusunda bir yetenek – ve dolayısıyla bir sorumluluk.

8-14. Eden Bahçesi. Tanrı Adam’ı bahçenin dışında yaratmıştır. Böylelikle Adam önce dikenler ve çalılıklarla dolu olan dünyayı görecektir ve ancak bundan sonra Tanrı tarafından Bahçe’ye yerleştirilecektir. Böylelikle, ilk emri almadan önce her iki alternatifini de görmüş olacaktır (*Hizkuni*). Tora öncelikle, özellikle İnsan için yaratılmış olan Bahçe’yi tanımlamakta; ardından 15 numaralı pasukta da Adam ve Hava’nın anlatımına devam etmektedir (*Or Ahayim*).

8. Eden – İbranice’de “Zevk; sevinç”.

9. İyi ve Kötüyü Bilme Ağacı – *Nefeş Ahayim* Tanrı’nın yasaklamış olduğu (p. 17) meyveyi yemenin etkisini şöyle açıklamaktadır: Adam ve Hava ilk yaratıldıklarında, onların doğal dürtüleri sadece “iyi”yi yapmaya yöneliktir. “Günah” diye bir şeyi kavramsal olarak bilmelerine karşın, bu onları doğal olarak çeken bir dürtü konumunda değildi. İsminden de anlaşıldığı gibi, “iyi ve kötünün bir karışımı” olan ağaçtan yedikleri andan itibaren, “kötü” onların dışındaki bir kavram olmaktan çıkmış ve doğalarının bir parçası haline gelmiştir. Söz konusu meyveyi yedikleri anda tüm insanlığın doğası da değişmiştir. O andan itibaren İnsan, doğumıyla birlikte, açgözlülük, bencillik, kıskançlık ve tutku gibi, kötüye yönelik dürtülere de sahip olmuştur. Bu sebeple, öğrenim ve öz-disiplin yoluyla, bu temel doğasını ve dürtülerini kontrol altına alması ve kendisini eski durumdaki haline, iyiye eğilimli, kötünden ise kaçan bir doğaya yöneltmesi gerekir.

Sforno, bu ağacın ismini farklı bir yaklaşımla açıklar. Bu ağacın meyvesini yediği anda, İnsan, yüzeysel bakışın tatlı [ya da iyi] gösterdiği bir şeyi – kendisine zararlı olduğunu bilse de – ister hale gelmiş; benzer şekilde, ilk bakışta acı [ya da kötü] görünen bir şeyi de, sonsuz yararına karşın reddetme eğilimine sahip olmuştur.

11. Pışon – Bazı otoriteler Pışon’un Nil Nehri olduğunu söylerler (Raşi). Başkaları ise bunu Ganj ya da Indus olarak tanımlarlar (Josephus Flavius; Abravanel) Bkz. s.a. Rabi Aaron Marcus ise, söz konusu nehri, İran’dan İran Körfezi’ne akan Karun Nehri ile özdeşleştirir (*Keset Asofer* 121a). Ayrıca Büyük Tufan sonucunda burada sözü edilen tüm nehirlerin akışlarının tamamen değişmiş olabileceğini sözlerine ekler.

Havila – Bazıları burayı Hindistan ile özdeşleştirir (Josephus Flavius, *Antiquites* 1:1:3; *Targum Yonatan*). Ancak Rabi Marcus buranın İran Körfezi civarında olduğunu öne sürer. Bkz. 10:7, 10:29, 25:18; Şemuel I 15:7. Ayrıca bkz. 10:7 açık. Göze çarpan bir nokta, Indus Nehri’nin üst kısımlarında, Kaşmir ve Pakistan arasında Havelian isimli bir şehrin varlığıdır.

12. İnciler – Saadya Gaon; İbn Yanah; İbn Ezra; Radak. İbranice **Bedolah**. Bkz. Divre Ayamim I 1:23, *Targum* o.ç. Başka otoriteler bunu “kristal” olarak tanımlarlar (Bamidbar 11:7, Raşi o.a.). Çoğu çeviri Aquila’nın yaptığı Yunanca çeviriyi kabul eder ve bunu “*Bdellium*” ile özdeşleştirir. Bu, müre çok benzeyen ve *Burseraceae* familyasından *Commiphora* türü çeşitli ağaçlardan elde edilen bir tür reçinedir. Ancak *Midraş* bunun bitkisel bir madde olmadığını kesin bir şekilde vurgulamaktadır (*Midraş* – *Bereşit Raba*). *Septuaginta*’nın çevirisinde ise bu kelime “*antrasit*” [ya da “*kor halinde kömür*”] olarak belirtilmiştir. Bu, büyük ihtimalle kırmızı zıynet taşı, yakut, lâl ya da kırmızı safir gibi kızıl renkli bir mineraldir.

17 וַיִּמְלֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בַיּוֹם אֲכָלָהּ
 18 מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: יֵה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִיתָ
 19 הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לּוֹ עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ: יֵט וַיֵּצֵר יְהוָה אֱלֹהִים
 מִן-הָאָדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא
 אֶל-הָאָדָם לְרִאיוֹת מִה-יִקְרָא-לּוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם
 20 נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ: שְׁרִישִׁי כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת
 לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם
 21 לֹא-מִצָּא עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ: כֹּא וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים | תִּרְדָּמָה
 עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצִּלְעֹתָיו וַיִּסְגַּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה:
 22 כֹּב וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים | אֶת-הַצֵּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם
 23 לְאִשָּׁה וַיָּבֵאתָ אֶל-הָאָדָם: כֹּג וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפְעַם עָצָם
 מִעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ
 24 לָקַחָהּ-זֹאת: כֹּד עַל-כֵּן יַעֲזֹב-אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק
 בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:

ileceği zamanların da olabileceğini vurgulamaktadır (bkz. 21:10-12).

20. İsimler – Tora'nın görüşüyle, isim sadece insanları birbirlerinden ayıracak kolaylaştırıcı bir buluştan ibaret değildir. Bir isim, sahibinin doğasını ve evrenin tümsel şeması içindeki rolünü de tanımlar. Böylelikle, Tora'da tekrar tekrar gördüğümüz üzere, insanların isimlerinin, onların görevlerini simgeleyen temel önemleri mevcuttur. Adam, her hayvanın esasını anlayabilecek yetenektedir ve onlara isimleri buna göre vermiştir (Radak). Her yaratığın ayırt edici özelliğini incelemiş ve bunun sonucu olarak, kendi esasına, sosyal ya da entellektüel anlamda uygun olan bir hayvanın var olmadığını görmüştür.

22. Kaburga kemiğini bir kadın şeklinde inşa etti – Erkeğinkinin aksine, kadının vücudu topraktan alınmamıştır. Raşi'ye göre, Adam'dan alınan kısım, kaburga kemiği değil, vücudunun

diğer cephesidir. *Midraş* Adam'ın, tek vücutta iki cephe; iki kısım şeklinde yaratıldığını belirtir. Buna göre, Tanrı erkeğin bir cephesini ayırıp, bundan kadını inşa etmiştir. Böylece tek bir vücuttan iki insan oluşmuştur. Bu da erkek ve kadın arasındaki reddedilemez eşitliği temsil etmektedir (Hirsch).

23. Kanım ve canımdır – Bir deyim. Tam çeviriyle “*kemiğimden kemik ve etimden ettir*”; bkz. 29:14.

24. Bu sebeple bir erkek... – Tora bu sözleriyle bir erkeğin anne-babasına saygı göstermeyi bırakabileceğini söylememektedir. Burada sözü edilen sadece “fiziksel” bir ayrılıktır. Başka bir deyişle, eşine olan bağlılığı o denli güçlü olmalıdır ki, ebeveyninin evinden ayrılıp, eşiyile birlikte yeni bir ev kurma ihtiyacı hissetmemelidir (Radak; Rabenu Meyuhas).

Tek vücut – “Kimseye değil, sadece karısına

¹⁷ “Ancak İyi ve Kötüyü Bilme Ağacı’ndan yeme; çünkü ondan yediğin gün, kesinlikle öleceksin”.

¹⁸ Tanrı “Adamın yalnız olması iyi değil. Ona, kendisine uygun bir yardımcı yapayım” dedi.

¹⁹ Tanrı tüm vahşi hayvanları ve gökyüzünün tüm kuşlarını topraktan şekillendirmişti. [Şimdi] Her birine ne isim vereceğini görmek için [onları] adama getirdi. Adam her canlıya ne isim verdiyse, onun ismi öyle kalacaktı. ²⁰ Adam tüm çiftlik hayvanlarına, gökyüzünün kuşlarına ve tüm vahşi hayvanlara isimler verdi. Fakat adam, [bunların arasında] kendine uygun bir yardımcı bulamadı.

²¹ Tanrı adamın derin bir bilinçsizlik durumuna düşmesini sağladı ve [adam] uyudu. [Tanrı, adamın] Kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapadı.

²² Tanrı, adamdan aldığı kaburga kemiğini bir kadın şeklinde inşa etti ve onu adama getirdi. ²³ Adam “Şimdi bu, kanım ve canımdır. İsmi Kadın (İşa) olsun; çünkü adamdan (İş) alındı” dedi. ²⁴ Bu sebeple bir erkek, babasını ve annesini bırakıp eşiyile birleşmelidir ve tek vücut haline gelmelidirler.

17. Çünkü ondan yediğin gün – “Zira o gün, kıskançlık, gurur ve tutku gibi, kötü dürtünün ürünü olan hisler senin içinde belirecekler ve yeryüzünde olduğun sürece, ‘tam maneviyata ulaşma’ şeklinde asıl amacına giden yolda senin önünü kesecekler. Bu sebeple, sonsuz yaşam senin için dayanılmaz bir yük halini alacak” (Malbim).

Kesinlikle öleceksin – Adam 930 yıl yaşadığına göre, bu ifadenin, meyveyi yediği anda öleceği anlamına gelmediği açıktır. Pasuk insanın o gün içinde öleceğini değil, “ölümlü hale geleceğini” belirtmektedir. Ancak eğer günahı işlememiş olsaydı, hiçbir etki altında kalmamış olan kutsiyeti, Adam’ın sonsuza kadar yaşamasını sağla- yacaktı.

18-25 Adam’a bir yoldaş. Bu bölüm yeni bir yaratıştan söz etmekte değildir. Sadece 1:25’t e sözü edilen yaratılanların, yaratılış süreçlerini açıklamaktadır. Tanrı Adam’ın bir yoldaşa ihtiyacı olacağını bilmektedir. Bu yoldaşın işlevi çoğalma değildir; çünkü Adam yaratıldığı zaman bu fonksiyona sahipti. Tanrı’nın asıl planı Adam’ın bir yol arkadaşına, desteğe ve iyi evliliklerde var olan sınavlara sahip olmasıdır. Tanrı ayrıca Adam ve müstakbel eşinden doğan çocukların, hem bir anne hem de bir baba tarafından yetiştirilmesini istemiştir. İnsan hayatında bu türdeki kavramlara duyulan ihtiyaç, açıklamaya gerek bile duyulmayacak kadar barizdir. Ancak Adam’ın bu yardımcısını yaratmadan önce, Tanrı diğer tüm yaratıkları kendisine getirmiş ve diğer canlılar arasında kimsenin ona uygun olmayacağını kendisinin takdir etmesini istemiştir. Böylece bir yardımcıyı bizzat kendisi isteyecektir. Bu gerçekleşince de, karşısına getirilecek olan eşini öylesine bir varlık olarak değerlendirmeyecek, kendi ihtiyaç duyduğunu bildiği bir yoldaş olarak takdir edecektir.

Adam, eşine “İşa – Kadın” adını vermiş ve sebebini “çünkü adamdan (İş) alındı” sözleriyle

açıklamıştır. Ancak hala cevapsız bir soru vardır. Adama verilen isim neden İş’tir? Bu sözcük “Eş – Ateş” sözcüğü ile bağlantılıdır. Çünkü İnsan’ın doğası, ateş ögesini, diğer tüm yaratıklardan daha çok barındırır: şevk, hırs, tutku vs., insana özgü duygulardır. Bu karakteristik özellikler İnsan’ın, diğer yaratıklar üzerinde üstünlük sağlamasını, bilgeliğe ulaşmasını ve belirli bir kültür geliştirmesini sağlarlar. Ancak diğer yandan aynı ateş, neredeyse zamanın başlangıcından beri insanlığa zarar veren toplu yıkımlara da sebep olabilir. Yine de kontrol- lü ve yönlendirilmiş bir ateş, meleklerin bile üzerine çıkacak manevi krallıklar yaratabilir.

İnsanda tanrısallığın mevcudiyeti, isimlerine eklenen harflerle ifade edilmektedir. Erkek, Eş’e bir “Yud” eklenmiş ve İş elde edilmiştir; kadında [İşa] ise eklenen harf “E” harfidir. Eklenen bu iki harf Tanrı’nın İsmi’ni (Y-E) oluşturur. Zira erkek ve kadının birleşiminde Tanrı mevcut olmalıdır. Eğer çift buna izin verirse, birliktelikleri Tanrısal’dır. Eğer vermezse ve Tanrı’yı – başka bir deyişle bu iki harfi – arasında barındırmazsa, o zaman kalacak tek şey ateştir. Ve bu ateş sadece onların ilişkilerini yok etmekle kalmayacak, etraflarına da zarar verecektir.

18. Kendisine uygun bir yardımcı – Tam çeviriyle “kendisine karşı bir yardımcı”. Eğer erkek, hareketleriyle buna hak kazanırsa, eşi de onun için bir “yardımcı” olacaktır. Ve eğer hak etmezse, eşi onun “karşısında” olacaktır (Talmud – Yevamot 63a; Raşi). Birçok otorite, ideal evliliğin her şeyde aynı fikirde olmak anlamında gelmediği konusunda birleşir. Çoğunlukla, erkeğe karşı çıkıp, onun hatalı davranmasını engellemek; ya da onun herhangi bir amaca ulaşmasında, kendisini sorgulayarak ve eleştirerek yardımcı olmak kadının görevidir. Bu sebeple pasuk, açık bir şekilde kadının erkeğe yardımcı olacağı zamanlar gibi, onun karşısına dik-

- 25 כה ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו:
- 1 א והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה יהוה אלהים ויאמר אל-האשה אף כי-אמר אלהים לא תאכלו
- 2 מכל עץ הגן: ב ותאמר האשה אל-הנחש מפרי עץ-הגן נאכל: ג ומפרי העץ אשר בתוך-הגן אמר אלהים לא
- 4 תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתו: ד ויאמר הנחש אל-האשה לא-מות תמתו: ה כי ידע אלהים כי ביום
- 5 אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים ידעי טוב ורע: ו ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה-הוא
- 6 לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם-לאישה עמה ויאכל: ז ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי
- 7 עירמם הם ויתפרו עליה תאנה ויעשו להם חגרת:

olduğunu öne sürerler. “Tanrı bu ağacı sizin yaşamınızı düşündüğü için yasaklamış değil. Aslında, sizin fazladan bilgelik elde edeceğinizi ve O’na benzer yetenekler elde edeceğinizi bildiğinden bu yasaklamayı getirdi. Çünkü sizin bu durumda O’ndan bağımsız olacağınızdan korkuyor” (Hirsch). Kışkırtıcı, kadına meyveyi yemesini açık bir dille söylememiş, ama onu etkisi altına almıştır. Kadın ağaca başka bir gözle ve istekle bakmaya başlar – meyvesi yemeye uygun, gözler için arzu uyandırıcıdır – ve meyveyi yediği anda daha zeki olacaktır. Yer; ve sonra Adam’a getirerek yılanın anlattığı her şeyi ona tekrarlar. Adam bu olayda “kendisiyle [=Hava’yla] birlikte”dir ve hiç de suçsuz değildir. Başka bir deyişle ümitsiz bir şekilde baştan çıkarılmış ve mantıksız bir tutkuya kapılmış değildir. Ama buna rağmen o da yer. Ve bu sebeple cezaya layık olur (Radak; İbn Ezra).

5. Tanrı gibi – Raşi. Ancak birçok otorite, bunu “büyük olanlar gibi” ya da “büyük melekler gibi” anlamında kabul eder (*Targum Onkelos*; *Targum Yonatan*; İbn Ezra). Burada kullanılan *E-lo-im* kelimesi, üstün kuvvet ya da kuvvetleri ifade eder ve yerine göre, Tanrı, melekler, hakimler ya da

yöneticiler için de kullanılır (*More Nevuim* 1:2).

7. Anladılar – Yılan haklı çıkmıştır: Aydın insanlar haline gelmişlerdir! Ancak farkına vardıkları ilk şey – çıplak olduklarıdır!... İnsan, vücudunu Tanrı hizmetinde kullandığı sürece ondan utanç duymasına gerek yoktur... Utanç bunun eksikliği anlamına gelir. Bu utanç sayesinde diğer hayvanlardan farklı olduğumuzu hatırlatan vicdanımızın sesi yükselir ve yolumuzu düzeltmeye gayret ederiz (Hirsch).

²⁵ Adam ve eşi – ikisi de çıplaktılar; ancak [bu durumdan] utanmıyorlardı.

3

¹ Yılan, Tanrı'nın yapmış olduğu tüm vahşi hayvanlar arasında en hilekariydi. Kadına "Tanrı gerçekten bahçenin hiçbir ağacından yiyemeyeceğinizi mi söyledi?" diye sordu.

² Kadın yılanı "Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz" diye cevap verdi. ³ "Fakat bahçenin ortasındaki ağacın meyvesinden ise; Tanrı 'ondan yemeyin ve ona dokunmayın [bile]; yoksa ölürsünüz' dedi"

⁴ Yılan kadına "Kesinlikle ölmezsiniz!" dedi. ⁵ "Aslında Tanrı ondan yediğiniz gün gözlerinizin açılacağını ve Tanrı gibi, iyiyi ve kötüyü tanır hale geleceğinizi biliyor".

⁶ Kadın ağacın yemeye uygun, gözler için arzu uyandırıcı olduğunu ve ağacın zeka elde etme konusunda çekici olduğunu gördü. Meyvesinden aldı ve yedi. Kendisiyle birlikte kocasına da verdi ve [adam da] yedi. ⁷ İkisinin de gözleri açıldı ve çıplak olduklarını anladılar. İncir yapraklarını birbirlerine diktiler ve kendilerine önlük yaptılar.

bağlansın; çünkü gerçekte erkek ve eşi, yaratılışın başında olduğu gibi tek bir vücutturlar" (Tür). Fakat bu, ancak ikisi sadece tek vücut değil, aynı zamanda tek bir zihin, tek bir kalp ve tek bir ruh haline geldikleri ve tüm güçlerini Tanrı hizmetine adadıkları zaman anlamlıdır.

25. [Bu durumdan] Utanmıyorlardı – Ya da "[birbirlerinden] utanmıyorlardı" (Rabi Arye Kaplan). Tora bunu, Adam ve Hava'nın manevi safliklarını belirtme amacıyla kaydetmektedir. İnsanlar çıplaklıklarından utanırlar; çünkü çıplaklığı, vücutlarının özel bölümleriyle ilgili rezillik ve şehvet ile bağdaştırırlar. Ancak bu noktada Adam ve Hava için durum böyle değildir. Sforino'nun da açıkladığı gibi, ikisi, vücutlarının tüm organlarını, istisnasız olarak Tanrı'nın İsteği'ni yerine getirmek için kullanmaktadırlar; kendi kişisel arzularını tatmin etmek için değil. Onlar için cinsel birliktelik bile en az yemek, içmek kadar masumanedir; bu sebeple vücutlarını örtmek için herhangi bir neden görmemektedirler. Zira bizim için ağız, yüz ve el nasılsa, onlar için de vücudun kapalı yerleri öyledir. Bu durum günaha kadar böyle devam etmiştir.

3.

1-14. Yılanın Kışkırtması. Tora, Adam ve Hava'nın yaratılışları ile, Eden'den kovuluşları arasında ne kadar zaman geçtiğini belirtmemektedir. Ancak Hahamlarımız, *burada anlatılan her olayın* – Kayın ve Evel'in doğumları da dahil olmak üzere – Adam'ın yaratıldığı günde gerçekleştiğini açıkça belirtirler. Adam'a sadece bir emir verilmiştir: Ağacın meyvesinden yememek. Bu emirle, onun kararlılığı ve sadakati sınanacaktır.

Otoritelerin birleştiği nokta, konuda geçen "yılan"ın gerçekten yılan olduğudur. Fikir ayrılığında oldukları nokta ise yılanın neyi simgelediğidir. Fikirler arasında, Kötü Eğilim [Yetser Ara], Şeytan [Satan] ya da Ölüm Meleği [Malah Amavet] vardır. Gerçi Talmud'a (Bava Batra 16a) göre, bu üçü aynıdır. Midraş'a göre, bu hilekar hayvan lanetlenmeden önce, ayakları üzerinde dik durmaktaydı ve kendisine bir tür iletişim yeteneği bahşedilmişti.

1. Tanrı gerçekten ... mi söyledi? – "Tanrı'nın size ağaçlardan herhangi birinden yemenizi yasaklamış olması olası mı? Eğer yararlanamayacaksanız Tanrı onu neden yaratmış olsun ki?" (Midraş Agadol). Bu, Kötü Eğilim'in klasik taktiğidir: "Zevk kaynakları kullanılmak içindir. O yüzden Tanrı'nın, yarattığı bir şeyden zevk almamızı yasaklaması mantıklı değil". Bu düşünce insanı kolayca kontrolsüzlüğe götürecektir.

3-4 Dokunmayın bile – Tanrı'nın emri sadece "yemeyin" şeklindedir. Hava ise bu sözleriyle, yasağa kendi kafasından bir şeyler eklemektedir. Bunun sonucu olarak, emir etkisini bir anda yitirir: Yılan onu ağaca doğru itip ona değmesini sağlar ve ardından "Bak; dokundum ve ölmedim! Yersen de ölmezsin!" der (Midraş; Raşi). Bu şekilde yılan Hava'yı, Tanrı'nın yaptığı ölüm uyarısının, sadece yemeyi engelleme amaçlı olduğuna; oysa gerçekte ölümün söz konusu olmadığına inandırır.

5-6 Aslında Tanrı ... biliyor – Yılan, Tora'yı mantık yoluyla alt etmeye gayret edenlerin yakından tanıdığı bir başka taktik kullanmaktadır. Bu kişiler, Tanrı'nın Kanunu'nu nesilden nesile nekleden ve bu konuda uzmanlaşan bilgilerin tek amacının, kendilerini güç sahibi etmek

ח וַיִּשְׁמְעוּ

8

אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בִּגְן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא
 9 הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הָגָן: ט וַיִּקְרָא
 10 יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָּה: י וַיֹּאמֶר אֶת־קוֹלְךָ
 11 שָׁמַעְתִּי בִּגְן וְאִירָא כִּי־עִירַם אֲנֹכִי וְאֶחָבָא: יא וַיֹּאמֶר מִי
 הִגִּיד לְךָ כִּי עִירַם אֶתָּה הַמִּוֹהֵעַן אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לִבְלֹתִי
 12 אֲכַל־מִמֶּנּוּ אֲכָלְתָּ: יב וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה
 13 עִמָּלִי הוּא נָתַתָּה־לִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל: יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים
 לָאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וְהָאָמֶר הָאִשָּׁה הִנַּחֲשׁ הִשְׁיֵאֲנִי וְאָכַל:
 14 יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים | אֶל־הַנַּחֲשׁ כִּי עָשִׂית זֹאת אֲרוּר
 אַתָּה מִכָּל־הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל־גִּחְזֹנְךָ תֵּלֵךְ וְעָפָר
 15 תֹּאכַל כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ: טו וְאֵיכָּה | אִשִּׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה
 וּבֵין זֶרְעֶךָ וּבֵין זֶרְעָהּ הוּא יִשׁוּפֶךָ רָאֵשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפְנָהּ עָקֵב:
 16 ס טז אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר הָרְבָּה אֲרֻבָּה עֲצָבוֹנְךָ וְהִרְנֶךָ
 בְּעֲצָב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל־אִישׁךָ תִּשְׁוָקֶתְךָ וְהוּא יִמְשַׁלְּבֶךָ:

dalık ve günah işleme dürtüsü ekledikten sonra, Adam ve Hava'nın Eden adındaki manevi bahçede durmaları artık doğal olarak mümkün değildir; bu sebeple oradan kovulmuşlardır. Bunun sonucunda yaşam, olabilecek her açıdan değişmiştir. Ölüm; gerek fiziksel gerekse de manevi olarak sıkı çalışma gerekliliği; doğum sancıları; kaybedilen manevi düzeyin tekrar elde edilebilmesi için bin yıl süren çaba – tüm bunlar, Tanrı'nın ilan etmek üzere olduğu kararının birer parçasıdır.

14. Yılana – Tüm olayın başlamasına sebep olduğu için önce yılan cezalandırılmış, ardından Hava ve en son Adam lanetlenmiştir (*Hizkumi*).

15. Kafa ... topuk – Hahamlarımız, bu tanımdan eğitsel bir ders çıkarırlar. İnsan ve [yılan ile simgelenen] *Yetser Ara* arasındaki ezeli savaşta taktikler bellidir: Yılan, Yahudi'yi baştan

çıkararak onun Tora'nın emirlerini topuklarıyla ezmesini sağlama amacındadır. Ama Yahudi eğer kafasını kullanıp Tora öğrenirse, bu savaşta galip gelen taraf olacaktır (*Midraş Aneelam*).

16. Günahtan önce Adam ve Hava birlikte olmuşlar, Hava hamile kalıp, sorunsuz bir şekilde, anında ve acısız doğum yapmıştır. Bu durum şimdi değişecektir. Hamilelik otomatik olmayacak, belirli bir süre boyunca devam edip, doğumdaki sancılarla son bulacaktır (*Sforno*).

İstirabını ve hamileliğini – “*Istirap*” çocuk büyütme, “*hamilelik*”, hamilelik sırasındaki sıkıntıları ifade etmektedir. “*Istirap içinde çocuk doğuracaksın*” cümlesi ise doğum sancılarını belirtir (*Raşi*).

O sana egemen olacak – Kadın kısasa kısas cezalandırılmıştır. Kendi yönlendirmesiyle kocasının

⁸ Tanrı'nın, günün rüzgarıyla bahçe içinde dolaşan Sesi'ni duydular. Adam ve eşi, bahçe ağaçlarının arasında, Tanrı'dan gizlendiler. ⁹ Tanrı adama seslendi ve "Neredesin?" dedi.

¹⁰ "Bahçede sesini duydum... ve korktum; çünkü çıplaktım. Bu yüzden gizlendim".

¹¹ "Sana çıplak olduğumu kim söyledi? Yoksa yememeni emrettiğim ağacın meyvesinden mi yedin?"

¹² "Yanıma verdiğin kadın – yediğim şeyi ağaçtan bana o verdi".

¹³ Tanrı kadına "Nedir bu yaptığın?" dedi. Kadın "Beni yılan aldattı ve yedim" diye cevap verdi.

¹⁴ Tanrı yılanı "Bunu yaptığın için, tüm çiftlik hayvanları ve tüm vahşi hayvanlar arasında lanetlisin" dedi. "Karnın üzerinde sürünecek ve hayatının tüm günlerinde toz yiyeceksin.

¹⁵ Kadımla aranızda – onun çocuklarıyla senin çocuklarının arasında düşmanlık yerleştireceğim. O senin kafanı ezecek, sen de onu topuğundan sokacaksın".

[9. Kadın'a Verilen Lanet]

¹⁶ [Tanrı] kadına "İstirabını ve hamileliğini fazlasıyla artıracam" dedi. "İstirap içinde çocuk doğuracaksın. Tutkun kocana olacak ve o sana egemen olacak".

8. Günün rüzgarı – Bu tam çeviridir. Bazı otoriteler bunu "günün serinliğinde" şeklinde çevirirler. Başkaları ise bunu "günün [bitim] yönü"; yani "batı" olarak anırlar (Raşi). Bunun sebebi, "İlahi Varlık [**Şehina**] batıdadır" öğretisidir.

Duydular – Tanrı, Sesi'ni duyurarak onlara saklanma fırsatı vermiştir (Radak). Bu aynı zamanda bizim için bir derstir: Bir insana, utanç duyacağı bir haldeyken bakma! Tanrı, günahı işledikleri anda onlara görünmemiştir. Zira bu onların daha da fazla utanmalarına sebep olacaktır. Önce onların kendilerine incir yapraklarından önlükler dikmesini beklemiş ve ancak ondan sonra Sesi'ni duyurmuştur. Bu pasuk aynı zamanda, bir kişinin bir başkasının evine habersizce ve aniden girmemesi gerektiğini de öğretmektedir (Dereh Erets Raba 5).

9-12. Neredesin? – Tanrı, Adam'ın nerede olduğunu elbette bilmektedir. Sorunun tek amacı, onun, hatasından dönmesini [ya da cevap vermesini] engelleyecek kadar korkutmamak ve sakin bir diyalog başlatmaktır. Ancak Adam hatasını itiraf etmemektedir. Onun yerine, 12. pasuğun da gösterdiği üzere, Tanrı'ya, kendisine vermiş olduğu değerli varlıktan dolayı şikayete başlamıştır. Bu şekilde asıl suçun, Hava'yı kendisine veren Tanrı olduğunu ima etmektedir (Midraş Agada).

Tanrı'nın sorusunun bir başka anlamı, Tanrı'nın Adam'ın fiziksel pozisyonuyla değil, maneviyat konusunda ne dereceye düştüğü konusuyla ilgilendiği şeklindedir. Sorunun ifade ettiği anlam "Yükseklerden bu hale nasıl düştüğünü iyi düşün.

Nerede senin o muhteşem statim?!" şeklindedir (Aderet Eliyau).

12. Yediğim şeyi ağaçtan bana o verdi – Tam çeviriyle "ağaçtan bana o verdi – yedim". Hahamlarımız, İbranice'de gramatik kullanım açısından, "yedim" (**VaOhel**) sözcüğünün aynı zamanda "ve yiyeceğim" anlamına gelebileceğine dikkat çekerler. Adam sanki; "Evet yedim – ve yine yiyeceğim!" demektedir. Ancak bu bir isyan değildir. Aksine, *Mihtar Meeliyau* Adam'ın kendisini objektif bir şekilde yargıladığını ve sonuçta, ileride benzer bir durumla karşılaştığı takdirde, büyük ihtimalle yine başarısızlığa uğrayacağı sonucuna vardığını açıklamaktadır. Bir günahkar, kendi manevi sefaletinden, kendisine karşı dürüst olmadığı takdirde kurtulamaz. Adam en azından bu konuda dürüsttür.

13. Nedir bu yaptığın? – Aslında Hava'nın ne yaptığı buz gibi açıktır. Bu, cevap beklemeyen sorunun amacı, Hava'ya *Teşuva* fırsatı tanımaktır (Sforno).

Emrin sadece Adam'a verilmiş olduğu düşünülürse Hava neden cezalandırılmıştır? Ramban, emrin Hava'yı da bağladığını belirtir. Zira o da Adam'ın bir parçasıdır – "kemigimden kemik". Buna ek olarak Hava Adam'ı günaha teşvik etmiş ve günahı işlemesini sağlamıştır. Bu, meyveyi kendi yemesinden daha da büyük bir günahtır.

14-21 Günahkarlar Cezalandırılıyor. Her ne kadar burada okuduklarımız Adam ve Hava için birer ceza iseler de, bunu tam bir karşılık olarak görmek doğru olmaz. Kendi doğalarına bir farkın-

17 ס יז וּלְאָדָם אָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וַתֹּאכַל מִן־הָעֵץ
 אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאֲדָמָה
 18 בְּעִבּוּרָךְ בְּעֶצְבוֹן תֹּאכֶלְנָה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: יח וְקוֹץ וְדִרְדֹר
 19 תַּצְמִיחַ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: יט בְּזַעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל
 לֶחֶם עַד שׁוּבְךָ אֶל־הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ כִּי־עָפָר אֶתָּה
 20 וְאֶל־עָפָר תָּשׁוּב: כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא
 21 הָיְתָה אִם כָּל־חַי: כא וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ
 22 כְּתִנּוֹת עֹר וַיִּלְבָּשֵׁם: פ רביעי כב וַיֹּאמֶר | יְהוָה אֱלֹהִים
 הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶתֶד מִמֶּנּוּ לָדַעַת טוֹב וְרָע וְעַתָּה |
 פֶּן־יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:

Hay köküne bağlıdır. Tora burada, İnsan'ın diğer canlıları isimlendirmesi konusuna kaldığı yerden devam etmektedir. Bu konu, Adam'ın kendisine uygun bir eş bulamaması ile gelişen olaylarla kesilmişti (Raşi).

Tüm yaşayanların – Tüm insanların (İbn Ezra).

21. Deri giysiler – Bazıları bunu “*insan derisinden örtü*” olarak çevirir. Başka bir deyişle bu, erkekte sünnet ile kesilen deri, kadında ise kıklık zarıdır (Maase Ašem; *Talmud – Sanedrin* 38b ve *Eruvin* 100b).

Onları giydirdi – Tanrı onlara rahat kıyafetler yapmakla kalmamış, onları kendisi giydirmiştir. Bu da, günah işlemiş olmalarına rağmen Tanrı'nın onları hala sevdiğinin bir işaretidir (Rabenu Behaye).

22-24. İnsan'ın Eden'den Kovuluşu. Tanrı, günah ve sonuçları konusunda üzgündür (bkz. 6:6 açık.); zira Adam günah işlediği için, Tanrı'nın onu bahçede tutmaya devam etmesi olanaksız hale gelmiştir. Bilgi Ağacı'ndan yedikten sonra insan “*bizden biri gibi*” olmuştur. Raşi, *Targum*'a dayanarak, “*bizden biri*” ifadesini “*aramızdaki Eşsiz Biri*” şeklinde anlar. Başka bir deyişle, tıpkı Tanrı'nın, manevi varlıklar arasında “*Eşsiz Biri*” olması gibi, insan da fiziksel varlıklar arasında “*eşsiz*”dir. İnsan artık iyi ve kötü arasındaki farkı bilebilmektedir ve bu, hayvanların

hiçbirinde var olmayan bir özelliktir.

İnsan, iyi ve kötüyü ayırt edebilme şeklindeki bu eşsiz yeteneğe sahip olduğu için, kendi fiziksel dürtüleri de bir anda ortaya çıkmıştır ve bu, başka bir tehlike anlamına gelmektedir. İnsan sonsuza kadar yaşayacak olsa, günlerini bu dürtülerini tatmin etme peşinde geçirerek, entelektüel gelişimi ve iyi davranışlarda bulunmayı ihmal etmeye eğilim duyacaktır. Tanrı'nın insan için öngördüğü manevi yüksekliklere ulaşması bu şekilde mümkün olmayacaktır. Ve eğer böyle olarsa, İnsan'ın Eden'den kovulması şarttır. Böylelikle Yaşam Ağacı'ndan yiyerek sonsuz yaşama sahip olmayacak ve sahip olduğu sınırlı hayatı en anlamlı şekilde nasıl geçirebileceğini düşünmek zorunda kalacaktır (Rambam; Sforno).

22. Çeviri serbesttir. Tam çeviriyle: “*Şimdi – elini uzatıp Yaşam Ağacı'ndan da [meyve] alıp yiyerek sonsuza kadar yaşayasın!*”.

[10. Adam'a Verilen Lanet]

¹⁷ Adam'a ise "Eşini dinlediğin ve sana özellikle emrederek 'Ondan yeme!' dediğim ağaçtan yediğin için, toprak senin yüzünden lanetli olacak" dedi. "Hayatının tüm günlerinde, ondan [topraktan] ıstırapla yiyecek çıkaracaksın. ¹⁸ Senin için diken ve çalı yeşertecek ve sen yabancı ot yiyeceksin. ¹⁹ Toprağa geri dönene kadar ekmeğini alının teriyle yiyeceksin; çünkü sen ondan [topraktan] alınmıştın; çünkü tozsun sen ve toza geri döneceksin".

²⁰ Adam eşine Hava adını verdi; çünkü [kadın] tüm yaşayanların annesiydi.

²¹ Tanrı Adam ve eşine deri giysiler yaptı ve onları giydirdi.

[11. Kovuluş]

²² Tanrı "İnsan, iyi ve kötüyü tanıma konusunda bizden biri gibi oldu" dedi. "Şimdi elini uzatıp Yaşam Ağacı'ndan da [meyve] alması engellenmeli. Yiyecek sonsuza kadar yaşayabilir!"

meyveyi yemesine sebep olmuştur; şimdi ise ona göre daha düşük seviyede olacaktır (Ramban). Hayatın yeni şartları, geçimin ağır işlerin sonunda sağlanmasını gerektirmektedir. Bu şartlar altında kadın doğal olarak, fiziksel açıdan daha kuvvetli olan erkeğe bağımlı kalacaktır. Ancak Tora'ya bağlı bir yaşam, kadını eski ve kendisine uygun statüsü olan konumuna "Kocasının tacı" ve "hayatının incisi" (Mişle 12:4, 31:10) sıfatlarına tekrar geri getirecektir (Hirsch).

Hahamlarımız, bir erkeğin, eşine, kendisine gösterdiğinden daha fazla saygı göstermesi ve en az kendisi kadar sevmesini emretmişlerdir. Eğer erkeğin parası varsa, kendi gücüne bağlı olarak eşine karşı cömertliğini de artırmalıdır. Ona korku verecek davranışlarda bulunmamalı, ne melankoliye ne de kızgınlığa kaçmaksızın, onunla nazikçe konuşmalıdır. Diğer yandan kadın da kocasına çok saygılı olmalı ve onu desteklemelidir. Onun hoşlanmadığı herhangi bir şeyden ise kaçınmalıdır. Kendi aile yaşamlarında kutsal ve saf olan Yisrael kızlarının tarzı budur ve birlikte geçirdikleri yaşantıları, bu tarz sayesinde örnek alınacak ve övgüye layık olacaktır (Ramban, *Yad Ahazaka*, *İşut* [Evlilik] kuralları 15:19-20).

17. Adam – İsim olarak "Adam" ya da erkek kişi olarak "adam". Şu ana kadar geçen tüm "adam"lar, "erkek, kişi" anlamındaydı. Bu noktada "Adam" isim olarak kullanılmaya başlanıyor olabilir.

Eşini dinlediğin için – Tam çeviriyle "Eşinin sesini dinlediğin için". İnsanlar hayatlarında daima seçimler yaparlar ve bu seçimlerden sorumludurlar. Adam bu olay sırasında, kendisine teklif edilenin ne olduğunu araştırma konusundaki sorumluluğunu yerine getirmemiş ve bu şekilde,

Tanrı'yı ya da o an için baştan çıkarıcı bir zevk teklif eden bir başkasını memnun etmek arasında seçim yapması gerektiğinde, "Tanrı'yı" öncelikli tutması gerektiğini görememiştir. *Or Ahayim*'in de sunduğu gibi, eşinin sadece "sesini" dinlemiş, ama o sesin şekillendirdiği "sözleri" incelememiştir.

19. Ekmeğini – Tam çeviriyle "Ekmeği yiyeceksin" ya da "ekmek yiyeceksin".

Toprağa geri dönene kadar... – Ya da "Ekmeğini alının teriyle yiyecek; sonunda toprağa geri döneceksin".

Çünkü tozsun sen – Buradan çıkan sonuca göre, ölüm bir lanet değil, insanın doğal sonudur. İnsanın orijinal olarak topraktan alındığı göz önünde bulundurulursa, yaşlılık ve fiziksel yıkımın onu eski haline geri getirmesi sadece doğaldır. Ancak günah işlememiş olsaydı, fiziksel doğası saf halde kalacak ve toprak olan ilk maddesinin üzerine çıkarak sınıf atlayacaktı (*Aderet Eliyau*). Bu açıdan, hayattayken Tanrı'ya müthiş derecede bağlı olarak bilinen insanların mezarları açıldığı zaman, naaşlarının herhangi bir dağılmaya uğramadıklarının görüldüğü kayda değerdir. Bu kişiler kendi davranışlarında o denli yüksek düzeylere erişmişlerdir ki, ulaştıkları kutsiyet sebebiyle, toprağın yıpratıcı gücü onları etkilememiştir. Eliyau Anavi (*Melahim II Perek 2*) ve Hanoh'un (5:24), yaşamlarının sonunda ölmeden göklere yükselmelerinin; Moşe Rabenu'nun da Tora'yı aldığı kırk gün boyunca yemek ve içmeksizin meleklerle sorunsuz bir şekilde yaşayabilmiş olmasının (*Devarim 9:9*) açıklaması da budur.

20. Hava – İbranice'de "yaşam" anlamındaki

23 כג וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֹּן-עֵדֶן לְעֹבֵד אֶת-הָאָדָמָה אֲשֶׁר
24 לָקַח מִשָּׁם: כד וַיִּגְרֹשׁ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגֹן-עֵדֶן
אֶת-הַכְּרִבִּים וְאֵת לֶהֱט הַחֶרֶב הַמַּתְהַפֶּכֶת לְשֹׂמֵר אֶת-דֶּרֶךְ
עֵץ הַחַיִּים: ם

1 א וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן וַתֹּאמֶר
2 קָנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה: ב וַתִּסֶּף לָלֶדֶת אֶת-אָחִיו אֶת-הָבֶל
3 וַיְהִי-הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה: ג וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים
4 וַיָּבֵא קַיִן מִפְרִי הָאָדָמָה מִנְחָה לַיהוָה: ד וְהֶבֶל הֵבִיא גַם-הוּא
מִבְכּוֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחֻלְבֵּהֶן וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל-הֶבֶל וְאֶל-מִנְחָתוֹ:
5 ה וְאֶל-קַיִן וְאֶל-מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו:
6 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ:

temel ve gerekli de olsa, doğaya tapınma ve başkalarını çalıştırmak üzere köleleştirmeye yol açabilecek toprak işini seçmiştir (Hirsch).

3-5. Kayin'in basit sunusu ile Evel'in daha spesifik detaylar içeren sunusu – “*davarımın ilköğamlarından, şişman olanlarından*” – arasındaki tanım farkından yola çıkan Hahamlarımız, Kayin'in sunusunun ürünün düşük kalitedeki kısmından alındığı, Evel'in ise sürüsünün en seçkin hayvanlarını sunduğu sonucuna varırlar. Bu sebeple Evel'in sunusu kabul edilmiştir; ama Kayin'inki edilmemiştir (İbn Ezra; Radak).

3. **Bir dönem bitti** – Tam çeviriyle “*Günlerin bitiminde [birazdan anlatılacaklar] oldu*”. “*Kets Ayamim* – *Günlerin bitimi*” deyişinin Maşiah dönemini tanımlamakta da kullanılması kaydedeğerdir. Bu zamanda bizim dönemimiz sona erecektir. Bu, olasılıkla Eden'den kovuluş ile başlayan yeni döneme gönderme yapmaktadır; bkz 4:1 açık. Çoğu kaynak bu ifadeyi “*zamanın akışı içinde*” şeklinde açıklar.

4. **Şişman olanlarından** – *Talmud* – *Zevahim* 116a; Radak. Ya da “[*ilkdoğanların içyağlarından [bölümleri]*”.

5. **Üzgündü** – Hirsch. Tam çeviriyle “*yüzü düşmüştü*” ya da “*yüzü asılmıştı*”.

6-7. Tanrı Kayin'e hatasından dönmeyi öğretmektedir: Bir günahkar, eğer içten bir şekilde suçunu kabullenir, itiraf eder ve bir daha yapmaya şartlanırsa, suçu affedilecektir (Radak).

²³ Tanrı, içinden alındığı toprağı işlemesi için onu [insanı]Eden Bahçesi'nden kovdu.

²⁴ İnsanı sürdü ve Yaşam Ağacı yolunu korumak için, Eden'in doğusuna Keruvim'i ve sürekli dönen kılıcın alevini yerleştirdi.

[12. Kayın ve Evel]

4 ¹ Adam, eşi Hava'yı bildi. [Hava] Hamile kaldı ve Kayın'ı doğurdu ve "Tanrı ile birlikte bir insan edindim" dedi. ² Bir doğum daha yaptı; [Kayın'ın] kardeşi Evel'i [doğurdu]. Evel davar çobanı oldu; Kayın ise toprak işçisiydi.

³ Bir dönem bitti. Kayın, bir miktar toprak meyvesini Tanrı'ya sunu olarak getirdi. ⁴ Ve Evel – o da davarının ilkdoğanlarından, [bunların] şişman olanlarından [bazılarını] getirdi. Tanrı Evel'e ve sunusuna önem verdi, ⁵ ancak Kayın'e ve sunusuna, önem vermedi. Kayın çok kızgın ve üzgündü. ⁶ Tanrı Kayın'e "Neden bu kadar kızgımsın? Neden üzgünsün?" diye sordu.

24. Keruvim – Raşi bunların zarar verici melekler olduklarını belirtir. İnsanın bir şekilde bahçeyi keşfedip tekrar buraya girmesini engellemek için görevlendirilmişlerdir.

İnsana sonunda ölmesi gerektiği bildirilmiş ve ardından insan cennetten kovulmuştur. Buraya ancak öldükten sonra geri gelebilir; fakat bunu yapmadan önce cehennemde bu meleklerin elinden geçmesi gerekir (Rabenu Behaye). Bir peygamber de, Yaşam Ağacı'na yaklaşmak ve manevi bir vizyon elde edebilmek için öncelikle bu melekleri geçmelidir. Antlaşma Sandığı'nın [Aron Aberit] üzerindeki (Şemot 25:18) ve Yehezkel'in, kendi kehanetinde gördüğü Keruvim'in (Yehezkel 1:5, 10:15) önemi de budur (Şemot 25:18, Rambam o.a.).

Rabi Yaakov Kamenetsky, buradaki Keruvim'in yıkıcı özelliklere sahip olduklarına, ama diğer yandan Aron Aberit'in üzerindeki çocuk yüzü Keruvim'in ise Tora'nın yaşam veren güçlerini simgelediklerine dikkat çeker. Bu, eğitimin tartışılmaz önemini vurgulamak içindir. Çocuklar kutsal da olabilirler, yıkıcı da. Bu, onların eğitiliş şekillerine bağlıdır.

Sürekli dönen kılıcın alevini – İbranice *Laat* kökü. Ya da "Sürekli dönen 'kılıç ağzı'nı" (*Targum Onkelos*; Radak, *Şeraşim*). Bkz. Şemot 7:11 açık.

4.

1-16. Kayın ve Evel. İnsan'ın geçimini çalışma yoluyla sağlayabilmesi yönündeki Tanrısal karara uygun olarak, Adam ve Hava'nın oğulları Kayın ve Evel, kendilerine farklı şekillerde uğraşlar edinirler. Aralarındaki ayrılık, Tanrı'ya hizmet konusunda da geçerlidir. Bu, kıskançlığı doğurur ve sonuçta tarihin ilk cinayeti gerçekleşir.

1. Bildi – Sözcük, evlilik ilişkisini ifade etmektedir. Bu olay, Bilgi Ağacı'nın meyvesi yendikten sonra anlatılmaktadır. Ancak Raşi'nin açıkladığı üzere, Kayın ve Evel, günahtan önce doğmuşlardır. Dolayısıyla "bilmişti" şeklinde çevirmek de mümkündür.

Tanrı ile birlikte bir insan edindim – Tam çeviriyle "satın aldım" ya da "iyeliğime geçirdim". İbranice *Kana. Kayın* ismi bu kökten türemiştir. Hava bu sözleriyle bir anlamda "Kocam ve ben sadece Tanrı tarafından yaratılmıştık. Ancak Kayın'ın doğuşuyla, Tanrı ile bu konuda bir tür ortaklığa girmiş olduk" demektedir (Raşi). Ramban buradan başka bir anlam da çıkarır: "Bu [yeni doğan çocuk] benim Tanrı adına edindiğim bir varlıktır". Başka bir deyişle, Hava, ilk doğan oğlunu, kendisi ve Adam'ın ölümünden sonra Tanrı'nın sadık hizmetkârı olacak şekilde adamıştır. Ama evdeki hesap çarşıya uymamıştır.

2. Evel – Tam çeviriyle "boşluk, anlamsızlık". Bu ismi almasının sebebi, çocuk sahibi olacak kadar yaşamamış olmasıdır; ve çocuksuz bir yaşam anlamsızdır (*Midraş Agadol*; krş. Ramban).

Çoban – Evel, Tanrı'nın toprağı yönelik lanetinden çekindiği için, hayvancılıkla uğraşmayı seçmiştir (Raşi). Her ne kadar İnsan henüz et yeme hakkına sahip değilse de (bkz. 9:3), hayvanların sütünden, yününden ve derilerinden faydalanması mümkündür. Evel'in işi, koyunları kırmak ve inekleri sağmaktan ibarettir (*Mizrahi*).

Tıpkı daha sonraları Avraam, Yitshak, Yaakov, Moşe ve David'in yapacağı gibi, Evel de kendisine, yalnız kalıp manevi konulara yoğunlaşmasına imkan veren bir uğraş seçmiştir (*Aktav Veakabala*). Diğer yandan Kayın ise, her ne kadar

7 וְהָלֹא אִם-תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב לִפְתָּח חֲטָאֵת רִבְּךָ
 8 וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתּוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בּוֹ: ה וַיֹּאמֶר קִין אֶל-הֶבֶל
 אָחִיו וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קִין אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:
 9 ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קִין אֵי הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי
 10 הַשֹּׁמֵר אָחִי אֲנֹכִי: י וַיֹּאמֶר מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים
 11 אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה: יא וְעַתָּה אָרוּר אַתָּה מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 12 פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ לִקְחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ: יב כִּי תַעֲבֹד
 אֶת-הָאֲדָמָה לֹא-תִסֶּךָ תֵּת-כֹּחָהּ לָךְ נָע וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ:
 13-14 יג וַיֹּאמֶר קִין אֶל-יְהוָה גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא: יד הֵן גִּלְשֵׁת אֹתִי
 הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתָּר וְהִיטִי נָע וְנָד בָּאָרֶץ
 15 וְהִיָּה כָל-מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי: טו וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לִכֹּן כָּל-הַרֹג קִין
 שִׁבְעָתַיִם יָקָם וַיִּשֶׂם יְהוָה לָקִין אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ
 16 כָּל-מֹצְאוֹ: טז וַיֵּצֵא קִין מִלִּפְנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ-נֹד
 קִדְמַת-עֵדֶן:

“*evet’e*”. Raşi tam çeviriyi göz önünde tutarak bunu “*Gerçekten!*” ya da “*Doğrudur*” olarak açıklar.

Yedinci nesilde – Çeviri Raşi’ye göre yapılmıştır. Buna göre pasuk iki cümlelerin birleşiminden oluşmuştur. Başka bir deyişle; “Kayin’i kim öldürürse bilsin ki cezalandırılacaktır! Zira Kayin’den ancak yedinci nesilde intikam alınacaktır”. Gerçekten de Kayin, yedinci nesilde [Tuval Kayin zamanında] Lemeh tarafından öldürülmüştür; bkz 4:23-24 açık. Alternatif bir çeviri de “*Kayin’i kim öldürürse, ondan yedi kat intikam alınacaktır*” şeklindedir (Rabi Arye Kaplan).

İşaret – İbranice **Ot**. Bu konuda çeşitli açıklamalar vardır. Bir görüşe göre Tanrı, Kayin’in alına Kendi İsmi’nden bir harf işlemiştir (Raşi). *Midraş’a* göre bu bir tür boynuzdur ve Tuval Kayin’in onu bir hayvan sanmasının sebebi budur (bkz. p. 23-24 açık. *Lemeh’in Ricası* k.b.). Bir başka

görüğe göre herhangi bir işaret koyulmamış, Tanrı Kayin’in korku dolu kalbine tekrar cesaret vermiştir. İbn Ezra ise, verdiği söze inanması için Kayin’e mucizevi bir işaret [**Ot**] gösterdiğini belirtir.

16. Nod ülkesi – İbranice’de “*yalutlma*” ya da “*göçebelik*”; bkz. 4:12 açık. Kayin, sürgünlerin dolaştıkları yere – “*Eden’in doğusuna*” – gitmiştir. Burası, babası Adam’ın da, Eden’den kovulduktan sonra gittiği yerdir (bkz. 3:24). Dikkati çeken bir nokta, doğu bölgelerinin, cinayet işlemiş kimselerin sığınmalarına uygun olmasıdır. İlginçtir; Moşe Rabenu’nun, daha sonraları hata sonucu ölüme sebebiyet veren kişilerin sığınmaları için belirlediği şehirler de Erets-Yisrael’in doğusunda ya da doğu kesimindedir (krş. Devarim 4:41).

⁷ “Doğru davransan affedilmeyecek misin? Ve [bil ki] eğer doğru davranmazsan günah kapıda pusudadır. Seni arzulamaktadır; ama sen ona hakim olabilirsin”.

⁸ Kayın, kardeşi Evel’e [bir şey] söyledi. Sonra, kırdıyken Kayın, kardeşi Evel’e karşı kalktı ve onu öldürdü. ⁹ Tanrı Kayın’a “Kardeşin Evel nerede?” diye sordu.

“Bilmiyorum” diye cevap verdi [Kayın]. “Kardeşimin bekçisi miyim ben?”

¹⁰ Tanrı “Ne yaptın?” dedi. “Kardeşinin kanının sesi topraktan Bana doğru haykırıyor.

¹¹ Şimdi sen, kardeşinin kanını senin elinden almak için ağzını açan topraktan daha da lanetlisin.

¹² Toprağı işlediğin zaman, artık sana kuvvetini vermeyecek. Dünyada göçebe ve yalnız olacaksın”. ¹³ Kayın “Günahım taşıyabileceğimden daha büyük!” dedi. ¹⁴ “İşte bugün beni toprağın üzerinden sürdün ve ben Yüzün’den gizlenmek durumundayım. Dünyada göçebe ve yalnız olacağım ve beni kim bulsa öldürecek.”

¹⁵ Tanrı ona “Bu yüzden Kayın’i her kim öldürürse...! [Kayın] Yedinci nesilde cezalandırılacaktır” dedi. Tanrı, her bulan onu öldürmesin diye Kayın’a bir işaret koydu. ¹⁶ Kayın Tanrı’nın huzurundan ayrıldı. Eden’in doğusundaki Nod ülkesinde yerleşti.

7. Günah kapıda pusudadır – Tam çeviriyle “çömelmiştir”. “Kapıda; mezarın girişinde günah hazır bekleyecektir” (Raşi). Başka bir deyişle, pişmanlık duyup *Teşuva* yapmadığın takdirde, ceza da hazır beklemeye devam edecektir. Eğer içindeki Kötü Eğilim’e teslim olursan, kötülük ve ceza, kapının önünde yıllar boyu bekleyecek, daima mevcudiyetini sürdürecektir.

Seni arzulamaktadır – “Kötü Eğilim aralıksız olarak seni kışkırtma amacındadır – ama sen ona hakim olabilirsin – istersen, ona üstün gelebilirsin (Raşi). Çünkü davranışlarını düzeltebilir ve günahını ortadan yok edebilirsin”. Tanrı böylece Kayın’a, insanoğlunun ne kadar kötü durumda olsa da *Teşuva* yapabileceğini ve Tanrı’nın onu sevgiyle kabul edeceğini öğretmiştir (Ramban).

8. Kayın ... kalktı – Evel Kayın’dan daha kuvvetlidir. “Kalktı” ifadesi, Kayın’ın önce yerde olduğunu ve Evel’in altında kaldığını öğretmektedir. Evel kendisine saldıran Kayın’i önce alt etmiştir, ancak Kayın merhamet dileyerek “Dünyada sadece biz iki oğul varız. Beni öldürürsen Baba’ya ne cevap vereceksin?” der. Bu sözler üzerine Evel merhamete gelmiş ve Kayın’i bırakmıştır. Ancak hemen ardından, Kayın “kalktı ve onu öldürdü” (Midraş).

9. Kardeşin Evel nerede? – Soru konu açma amaçlıdır; zira Tanrı Evel’in nerede olduğunu gayet iyi bilmektedir. Tanrı burada Kayın’le sakin bir diyaloga girip onun *Teşuva* yapmasını sağlama amacındadır (Raşi; Radak; Sforno); ancak Kayın yanlış anlar. Tanrı’nın sorusunu, O’nun, Evel’in nerede olduğunu gerçekten bilmediği şeklinde algılar ve o da bilmezden gelir. Evel’e “kardeşin” şeklindeki sıfatın eklenmesi, Tanrı’nın Kayın’i her koşulda Evel’in sağlığından sorumlu gördüğünü

gösterir. Ancak Kayın verdiği “Kardeşimin bekçisi miyim ben?” cevabıyla, kardeşliğin böyle bir sorumluluğu gerektirdiğini inkar etmiştir.

10. Kardeşinin kanı – Tam çeviriyle “Kardeşinin kanları”. Kelimenin çoğul kullanımı, Kayın’ın sadece Evel’in kanını değil, aynı zamanda onun potansiyel çocuklarının da kanlarını dökmüş sayıldığını belirtmektedir. Alternatif bir açıklama Evel’in, birden çok yerinden yaralandığı şeklindedir. Hangi organların hayati olduğunu bilmediğinden Kayın vücudun her yerini yaralamıştır (Raşi; *Talmud – Sanedrin* 37a).

11. Topraktan daha da lanetlisin – Raşi. Ya da “topraktan dolayı / toprak açısından lanetlisin” (İbn Ezra; Ramban).

12. Artık sana kuvvetini vermeyecek – Kayın, ekim yapmak üzere her zaman yeni bölgeler aramak zorunda kalacaktır. Zira toprak artık onun emeğine karşılık vermeyeceğinden, o da çaresiz bir şekilde daha verimli topraklar bulmak için göçebe olacaktır (*Behor Şor*; Ralbag).

Göçebe ve yalnız – İbranice *Na VaNad*. Tam çeviriyle “hareketli ve yalnız/yalıtılmış/dışlanmış”. Rabi Samson Raphael Hirsch bunu “yalıtılmış ve sürülmüş” olarak açıklar.

13. Günahım – Ralbag. Ya da, “Cezam...” (İbn Ezra; *Hizkuni*); ya da “Günahım affedilmeyecek kadar büyük mü?” (Raşi; *Hizkuni*). 13 ve 14. pasuklarda Kayın, sonunda günahının ciddiyetini kabul etmiştir ve merhamet dilemektedir. Diğer yandan hakkında çıkan sürgün kararının onun için ölüm anlamına geldiğini öne sürmektedir. Tanrı onun merhamet dileğini kabul eder.

15. Bu yüzden – İbranice *Lahen*. Tam çeviriyle

- 17 וַיֵּדַע קַיִן אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּהָר וַתֵּלֶד אֶת־חֲנוֹךְ
- 18 וַיְהִי בְנָה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ: יֵה וַיִּוְלֶד
לְחֲנוֹךְ אֶת־עֵיֶזֶד וְעֵיֶזֶד יָלַד אֶת־מְחוּיָאֵל וּמְחוּיָאֵל יָלַד
- 19 אֶת־מִתְוִשָּׁאֵל וּמִתְוִשָּׁאֵל יָלַד אֶת־לֶמֶךְ: חַמִּישִׁי יֵה וַיִּקְחֶלֶן
לֶמֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלָּה: כ וַתֵּלֶד
- 21 עֵדָה אֶת־יִבְל הִוא הָיָה אָבִי יִשָּׁב אֶחָל וּמִקְנָה: כא וְשֵׁם אַחִיו
22 יוֹבֵל הִוא הָיָה אָבִי כָל־תַּפְשׁ כְּנוֹר וְעוֹגֵב: כב וְצִלָּה גַם־הִוא
יָלְדָה אֶת־תּוֹבֵל קַיִן לִטָּשׁ כָּל־חֶרֶשׁ נִחַשֶׁת וּבְרָזֵל וְאַחֲוֹת
- 23 תּוֹבֵל־קַיִן נִצְמָה: שִׁי כג וַיֹּאמֶר לֶמֶךְ לְנַפְשׁוֹ עֵדָה וְצִלָּה
שָׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לֶמֶךְ הָאֲזָנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הִלְגָּתִי לַפִּצְעִי
- 24 וַיֵּלֶד לְחַבְרָתִי: כד כִּי שְׁבַע־תִּים יָקַם־קַיִן וּלֶמֶךְ שְׁבַע־עִים
25 וּשְׁבַעָה: כה וַיֵּדַע אָדָם עוֹל אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא
אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שָׁת־לִי אֱלֹהִים יָרַע אַחֵר תַּחַת הַבֶּל כִּי
- 26 הִרְגֹּו קַיִן: כו וּלְשֵׁת גַּם־הִוא יָלַד־בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֶנוֹשׁ
אֲזִי הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ס

biri, yedi kez cezalandırılacaksa, kaza sonucu katil olan Lemeh'e zarar vermenin cezası yetmişyedi kat olacaktır"; bkz. p. 15 açık.

25. **Şet** – İbranice “**Şat** – Sabitlemek; belirlemek; yerleştirmek” ya da “bahşetmek” kökünden.

26. **Dua etmek** – *Targum Onkelos*. Tam çeviriyle “Tanrı’nın İsmi ile seslenmek”. Başka otoritelere göre, yukarıda “başlandı” olarak çevrilmiş **Uhal** kelimesinin “**Hol** – Kutsal olmayan; alelade” kökü ile bağlantısından yola çıkılarak, pasuk “o dönemde, Tanrı’nın İsmi bayağlaştırıldı” olarak açıklanır ve putperestliğin başlangıcına işaret edilir (Raşi).

Enoş’un nesli, dünyaya, insanlığı binlerce yıl boyunca kavuracak kavramı – putperestliği getir-

miştir. İnsanlara ve cansız nesnelere tanrı-benzeri özellikler yakıştırarak, “Tanrı’nın İsmi bayağlaştırıldı” tanımlamasına sebep olan sapkınlığı başlatmışlardır.

Rambam (*Yad Ahazaka*, *Avodat Kohavim* [Putperestlik] kuralları 1:1-2) putperestlik adı verilen bu ciddi kavram kargaşasının nasıl geliştiğini açıklar. İnsanlar, tıpkı bir yöneticinin yardımcılarını onurlandırmanın gerekliliği gibi, Tanrı’nın dünyadaki elçileri olarak gördükleri gök cisimlerini de onurlandırmanın gerekli olduğu fikrine kapılırlar. Bu eğilim giderek insanlık içinde yayılmaya başlar ve gittikçe yozlaşır. İnsanlar tapınmak üzere kendi seçtikleri herhangi bir nesnede bazı güçlerin var olduğuna inanmaya ve buna göre hareket etmeye başlarlar; sonuçta insanlığın genelinde Tanrı unutulur.

¹⁷ Kayin eşini bildi. [Eşi] hamile kaldı ve Hanoh'u doğurdu. [Bu sırada Kayin] Bir şehir inşa etmekteydi ve bu şehrin adını, oğlunun adı gibi Hanoh koydu.

¹⁸ Hanoh'un bir oğlu oldu – İrad. İrad'ın bir oğlu oldu – Mehuyael. Mehuyael'in bir oğlu oldu – Metuşael. Metuşael'in bir oğlu oldu – Lemeh.

¹⁹ Lemeh iki kadınla evlendi. Birincisinin ismi Ada, ikincisinin ismi de Tsila'ydı. ²⁰ Ada, Yaval'ı doğurdu. [Yaval] Çadırlarda yaşayan ve sürü güdenlerin atasıydı.

²¹ Kardeşinin adı Yuval'dı; arp ve flüt çalanların atasıydı. ²² Tsila – o da, bakır ve demir araçların üreticisi Tuval Kayin'i doğurdu. Tuval Kayin'in kızkardeşi Naama'ydı.

²³ Lemeh eşlerine şöyle dedi: “Ada ve Tsila, sesimi işitin; Lemeh'in eşleri, konuşmama kulak verin. Bir adamı yaralayarak, bir çocuğu da bereleyerek öldürdüm. ²⁴ Kayin'den, yedinci nesilde intikam alındıysa, Lemeh için bu ancak yetmişyedincide olacaktır”.

²⁵ Adam eşini tekrar bildi; [Hava] bir oğul doğurdu ve ona Şet adını verdi – “Çünkü Tanrı bana, Kayin'in öldürdüğü Evel'in yerine başka bir çocuk bağışladı”. ²⁶ Şet'in de bir oğlu oldu ve ona Enoş adını verdi. Tanrı'nın İsmi ile dua etmeye o zaman başladı.

17-26. Kayin'in Soy. Tanrı'nın sabır özelliğini öğretmek için, Tora Kayin'in soyundan gelen birçok ismi sıralamaktadır. Anlaşıldığı üzere Tanrı, onun birkaç nesil çocuklarını görmesini sağlamış ve ancak sonra cezalandırmıştır (Ramban).

17. Kayin eşini bildi – Yalnız ve ailesinden de ayrılmış bir haldeki Kayin, kendisine bir toplum yaratmak için çocuk sahibi olmaya gayret göstermiştir (Abravanel). Tora onu bir şehir-kurucusu olarak tanımlamakta; bunu onun kişiliğinin önemli bir parçası olarak sunmaktadır. Dünyadan, Tanrı'dan ve insanlardan ayrı bırakılmış olan Kayin, sadece kendi zekası ve yetenekleri ile başbaşa kalmıştır. Bunları şehirler kurmakta kullanmaya başlar. Şehir hayatı, kırsal yaşamdan farklı olarak, kendisini seçenlere daha sofistike beceriler sunar. Sıradaki pasuklar işte bu becerileri listelemektedir.

Hanoh – İbranice “*Hanah* – Eğitmek” kökünden.

19. İki kadın – Tufan neslinin adeti böyleydi. İki kadınla evlenirlerdi. Biri çocuk doğurması, diğeri de zevk için. Zevk için evlenilen kadın, çocuk sahibi olmaması için kısırlaştırılırdı ve her zaman bir gelin gibi güzel giydirilirdi. Diğer eş ise sadece gerek duyulduğu zaman çağrılır ve hayatı boyunca yaşlı bir dul gibi yaşatılırdı (Raşi; Midraş).

21. Arp ve flüt – Yuval, müzik sanatını başlatan kişidir (Radak).

22. Üretici – *Targum Onkelos*. Rabi Samson Raphael Hirsch ise bu pasuğu “bakır ve demiri kesen her şeyi keskinleştiren” olarak anlar (bkz. Radak, Şeraşim; *Lataş* ve *Haraş* kökleri).

Naama – Bazı geleneksel bilgilere göre, adı “hoş; sevimli” anlamına gelen Naama, Noah'ın eşi olduğu için buraya kaydedilmiştir. Ancak bu görüş Midraş tarafından muhalefet görmektedir. Nitekim bazı eski kaynaklar da Noah'ın, yeğeni Amzarah ile evlendiğini belirtirler (*Sefer Ayovelot* 4:33).

23-24. Lemeh'in Ricası. Lemeh kördür ve ava çıktığı zamanlarda oğlu Tuval Kayin onu yönlendirmektedir. Bir gün Tuval Kayin, Kayin'i görür ve uzaktan onu bir hayvana benzetir (p. 15 açk.). Babasına yönü söyler ve Lemeh attığı okla Kayin'i öldürür. Oraya gidip ölenin büyükbaba Kayin olduğunu gördüklerinde Lemeh acı içinde ellerini birbirine vurmaya başlar. Fakat bunu yaparken eli sert bir şekilde Tuval Kayin'e çarpınca, onu da öldürür (*Midraş*). Eşleri bu durum karşısında onunla yaşamayı reddederler ve Lemeh onları yatıştırılmaya çalışır. Öncelikle onların kendisine itaat etmelerini ve geri gelmelerini ister. Tuval Kayin'i hata sonucu öldürmüştür; bu yüzden katil olarak tanımlanması mümkün müdür? Tanrı'nın bu yüzden kendisini cezalandıracağı konusundaki endişelerine de “Kasıtlı bir katil olan Kayin'in cezası bile yedinci nesle kadar geciktirilmişse, benim gibi yanlışlıkla öldürmüş birinin cezası çok daha uzun süre sonra gelecektir. O yüzden endişelenmeyin” cevabını verir. Buradaki “yetmiş yedi”, özellikle bu sayıyı değil, “birkaç tane yedi yıl” anlamında oldukça uzun bir süreyi ifade etmektedir (Raşi).

24. Yetmişyedincide olacaktır – Bazı çevirilere göre “Kayin'in öcü yedi kez alıncaksa, Lemeh için bu yetmiş yedi kez olacaktır” (Rabi Arye Kaplan). Başka bir deyişle; “kasıtlı katil Kayin'i öldüren

א נֹחַ סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדַמּוֹת
 אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ: ב זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא
 אֶת־שֵׁמֶם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה: ג וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֹת
 שָׁנָה וַיֻּלְּד בְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת: ד וַיְהִי
 יָמֵי־אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁת שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְּד
 בָּנִים וּבָנוֹת: ה וַיְהִי כָל־יָמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חִי תִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה
 וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: ו וַיְחִי־שֵׁת חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֹת
 שָׁנָה וַיֻּלְּד אֶת־אֲנוֹשׁ: ז וַיְחִי־שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֲנוֹשׁ
 שִׁבְעַ שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְּד בָּנִים וּבָנוֹת: ח וַיְהִי
 כָל־יָמֵי־שֵׁת שְׁתַּיִם עָשָׂרָה שָׁנָה וּתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ט
 וַיְחִי אֲנוֹשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה וַיֻּלְּד אֶת־קִינָן: י וַיְחִי אֲנוֹשׁ
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־קִינָן חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה
 וַיֻּלְּד בָּנִים וּבָנוֹת: יא וַיְהִי כָל־יָמֵי אֲנוֹשׁ חֲמֵשׁ שָׁנִים וּתִשְׁעַ
 מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: יב וַיְחִי קִינָן שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֻּלְּד
 אֶת־מֶהֱלָאֵל: יג וַיְחִי קִינָן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מֶהֱלָאֵל
 אַרְבָּעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְּד בָּנִים וּבָנוֹת: יד וַיְהִי
 כָל־יָמֵי קִינָן עָשָׂר שָׁנִים וּתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

Adam'dan Noah'a olan on nesil

œ **Adam:** Yaratılış'ın 930. yılında öldü.

œ **Şet:** 130-1042. Ondan sonra insanlık kötüye gitmeye başladı.

œ **Enoş:** 235-1140

œ **Kenan:** 325-1235

œ **Maalalel:** 395-1290

œ **Yered:** 460-1422

œ **Hanoh:** 622-987

œ **Metuşelah:** 687-1656

œ **Lemeh:** 874-1651

œ **Noah:** 1056-2006.

Böylece Noah, Adam'ın ölümünden 126 yıl sonra doğmuştur. Lemeh, Adam'ın gördüğü en uzak nesildir.

[13. İlk ve İkinci Nesiller]

5

¹ Bu, Adam'ın soyunun anlatımıdır:

Tanrı, insanı yarattığı günde, onu Tanrı'nın benzerliğinde yaptı. ² Onları erkek ve dişi olarak yarattı. Onları mübarek kıldı ve onları yarattığı günde onlara İnsan (**Adam**) ismini verdi.

³ Adam 130 yıl yaşadı; kendi benzeyişi ve şeklinde bir oğlu oldu. Ona Şet adını verdi.

⁴ Adam, Şet doğduktan sonra 800 yıl yaşadı ve oğulları ve kızları oldu.

⁵ Adam'ın yaşadığı tüm günleri 930 yıld; ve öldü.

[14. Üçüncü Nesil]

⁶ Şet 105 yıl yaşadı ve bir oğlu oldu – Enoş. ⁷ Şet, Enoş doğduktan sonra 807 yıl yaşadı ve oğulları ve kızları oldu. ⁸ Şet'in tüm günleri 912 yıld; ve öldü.

[15. Dördüncü Nesil]

⁹ Enoş 90 yıl yaşadı ve bir oğlu oldu – Kenan. ¹⁰ Enoş, Kenan doğduktan sonra 815 yıl yaşadı ve oğulları ve kızları oldu. ¹¹ Enoş'un tüm günleri 905 yıld; ve öldü.

[16. Beşinci Nesil]

¹² Kenan 70 yıl yaşadı ve bir oğlu oldu – Maalalel. ¹³ Kenan, Maalalel doğduktan sonra 840 yıl yaşadı ve oğulları ve kızları oldu. ¹⁴ Kenan'ın tüm günleri 910 yıld; ve öldü.

5.

ce İnsanoğlunun İlk Nesilleri.

Adam'dan Noah'a kadar olan nesilleri listeleyen yeni bir anlatıma geçilmektedir. Bu sıralama Şet ile başlamaktadır; zira insan ırkı onun soyundan devam etmiştir. Evel çocuksuz ölmüştür; Kayin'in soyundan gelenlerin hepsi de tufan sırasında yok olmuşlardır (Radak; *Hizkuni*).

Ramban o çağın insanların neden bu denli uzun yaşadıklarını açıklar. Tanrı'nın yoktan ve Bizzat yarattığı Adam, fiziksel olarak mükemmeldir ve bu, çocuklarına da yansımıştır. Dolayısıyla onlar için uzun yaşam gayet doğaldır. Ancak tufandan sonra mevsimlerdeki ve atmosferdeki değişim, yaşamın giderek kısalmasına sebep olmuştur. Bu kısalış Avraam'ın dönemine kadar devam etmiştir. Aslında bu dönemde de insanların ortalama ömürleri 70-80 yıl civarında seyretmiştir. Sadece, 175 yıl yaşayan Avraam gibi yüksek düzeydeki insanlar diğerlerine göre uzun süre yaşayabilmişlerdir.

1. Adam'ın – *Targum Onkelos*; Saadya Gaon. Ya da “*insanım*”; “*insanoğlunun*” (Sforno; *Septuaginta*).

2. Onları erkek ve dişi olarak yarattı – *Talmud*, evlenmemiş bir erkeğin tam bir “adam” olmadığını belirtir. Zira Tora önce “*onları erkek ve dişi olarak yarattı*” dedikten sonra “*onlara İnsan ismini verdi*” demektedir. Anlaşıldığı üzere sadece evlenip eşiyle birleşmiş bir erkek, gerçekten “adam/insan” sıfatına layıktır (*Talmud* – *Yevamot* 63a).

3. Kendi benzeyişi ve şeklinde – Pasuk bunu özellikle belirtmekle, Tanrı'nın “*benzerliğinde*” yaratılmış olan Adam'ın da, kendi benzerliğinde üreme yeteneğiyle yaratılmış olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum Kayin ve Evel'de özellikle belirtilmemiştir. Zira onların nesillerinin devamı gelmediği için Tora onlarla ilgili tanımlamasını uzatmamayı uygun görmüştür (İbn Ezra; Ramban).

4. Doğduktan sonra 800 yıl yaşadı – Bu bölüm boyunca, babaların, adı verilen oğulları doğduktan sonra yaşadıkları süre verilmektedir. Bu, babanın oğlu ile birlikte geçirdiği süreyi vurgulamakta ve iki nesil arasındaki etkileşimin düzeyini belirtmektedir. Örneğin Adam, Şet ile 800 yıl geçirmiş ve kendisiyle çok şey paylaşmışken, yaşam sürelerinin gözle görülür şekilde kısaldığı onsekizinci nesilde, Nahor, oğlu Terah'la nispeten az bir süre olan 119 yıl geçirmiştir (11:25).

- 15 ס טו וַיְחִי מִהֲלָלָל חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־יִרְדָּ:
- 16 טז וַיְחִי מִהֲלָלָל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־יִרְדָּ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה
- 17 מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: יז וַיְהִי כָּל־יְמֵי מִהֲלָלָל
- חֲמֵשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ס
- 18 יח וַיְחִי־יִרְדָּ שְׁתַּיִם וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־חֲנוּךְ:
- 19 יט וַיְחִי־יִרְדָּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד
- 20 בָּנִים וּבָנוֹת: כ וַיְהִי כָּל־יְמֵי־יִרְדָּ שְׁתַּיִם וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְתִשְׁעַ
- 21 מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ס כא וַיְחִי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה
- 22 וַיֹּלֶד אֶת־מְתוּשֶׁלַח: כב וַיְתַּחֲלֶךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי
- הוֹלִידוֹ אֶת־מְתוּשֶׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:
- 23 כג וַיְהִי כָּל־יְמֵי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה:
- 24 כד וַיְתַּחֲלֶךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָו כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים:
- 25 ס שביעי כה וַיְחִי מְתוּשֶׁלַח שֶׁבַע וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאֹת
- 26 שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־לֶמֶךְ: כו וַיְחִי מְתוּשֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
- אֶת־לֶמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים
- 27 וּבָנוֹת: כז וַיְהִי כָּל־יְמֵי מְתוּשֶׁלַח תִּשְׁעַ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְתִשְׁעַ
- 28 מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ס כח וַיְחִי־לֶמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה
- 29 וּמֵאֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בֶּן: כט וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה
- יִנְחָמֵנוּ מִמַּעַשְׁנֹו וּמִעֲצָבוֹן יִדְּיָנוּ מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָרָהָ
- 30 יְהוָה: 30 וַיְחִי־לֶמֶךְ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמֵשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה
- 31 וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: 31 וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לֶמֶךְ
- שֶׁבַע וְשִׁבְעִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ס
- 32 32 לב וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד נֹחַ אֶת־שֵׁם אֶת־חָם
- וְאֶת־יָפֶת:

[17. Altıncı Nesil]

¹⁵ Maalalel 65 yıl yaşadı ve bir oğlu oldu – Yered. ¹⁶ Maalalel, Yered doğduktan sonra 830 yıl yaşadı ve oğulları ve kızları oldu. ¹⁷ Maalalel'in tüm günleri 895 yıld; ve öldü.

[18. Yedinci Nesil]

¹⁸ Yered 162 yıl yaşadı ve bir oğlu oldu – Hanoh. ¹⁹ Yered, Hanoh doğduktan sonra 800 yıl yaşadı ve oğulları ve kızları oldu. ²⁰ Yered'in tüm günleri 962 yıld; ve öldü.

[19. Sekizinci Nesil]

²¹ Hanoh 65 yıl yaşadı ve bir oğlu oldu – Metuşelah. ²² Hanoh, Metuşelah doğduktan sonra 300 yıl Tanrı ile yürüdü ve oğulları ve kızları oldu. ²³ Hanoh'un tüm günleri 365 yıld. ²⁴ Hanoh Tanrı ile yürüdü ve artık varolmadı; çünkü Tanrı onu aldı.

[20. Dokuzuncu Nesil]

²⁵ Metuşelah 187 yıl yaşadı ve bir oğlu oldu – Lemeh. ²⁶ Metuşelah, Lemeh doğduktan sonra 782 yıl yaşadı ve oğulları ve kızları oldu. ²⁷ Metuşelah'ın tüm günleri 969 yıld; ve öldü.

[21. Onuncu Nesil]

²⁸ Lemeh 182 yıl yaşadı ve bir oğlu oldu. ²⁹ “Bu, bizi işimizden ve Tanrı'nın lanetlemiş olduğu topraktan kaynaklanan ıstırapımızdan ferahlatacak” diyerek adını Noah koydu. ³⁰ Lemeh, Noah doğduktan sonra 595 yıl yaşadı ve oğulları ve kızları oldu. ³¹ Lemeh'in tüm günleri 777 yıld; ve öldü.

[22. Noah'ın Çocukları ve Devler]

³² Noah 500 yaşındaydı ve Noah, Şem'e, Ham'a ve Yefet'e baba oldu.

24. Hanoh Tanrı'ya çok bağlı biri olmasına karşın, hata yapmaya çok açıktı. Tanrı bunu engellemek için onun dünya üzerindeki yaşantısını kısa kesmiştir. Pasukta “öldü” yerine “artık varolmadı” denmesinin sebebi budur. Buna göre Hanoh, kendisi için belirlenmiş yaşam süresini tamamlayacağı dünyada “artık varolmadı”. Hanoh geleneğe göre cennete ölmeden girmiştir.

Targum Yonatan bu pasuğu şu şekilde açıklayarak çevirir: “Hanoh Tanrı'nın önünde dürüst bir şekilde hizmet etti; ve işte – artık dünyanın barınanları arasında değildi. Çünkü Tanrı'nın sözü üzerine oradan alındı ve gökyüzüne yükseldi”.

29. Noah – Raşi. İbranice'de “dinlenme” anlamındaki **LaNuah** fiilinden. Aynı zamanda “**Naham** – Rahatlama getirmek” ya da “teselli etmek” – kelimesiyle de bağlantılıdır. “Bu, bizi ... ferahlatacak” sözleri peygambersel bir öngörüyle, Noah'a atfedilen çiftçilik aletlerinin icadını ifade etmektedir. Noah'ın zamanına kadar, Adam'a

verilen lanetin bir parçası olarak (3:18), buğday ekilen toprak, sadece diken ve çalılık vermektedir. Noah'ın günlerinde bu durum sona ermiştir.

Adam ve çocukları arasındaki bir geleneksel bilgiye göre, toprak üzerindeki söz konusu lanet, sadece Adam'ın yaşam süresiyle sınırlıydı. Yukarıda verilen ve her nesildeki liderin ismini kaydeden listeye göre, Adam'ın ölümünden sonra doğan ilk kişi Noah'tır. Dolayısıyla lanetin şiddetinin onun doğumuyla hafiflemesi beklenmiştir. Lemeh bu geleneği bildiği için oğluna bu ismi uygun görmüştür (*Pirke DeRabi Eliezer*; *Abravanel*).

Bir başka bilgiye göre lanet, bir çocuk sünnetli olarak doğana kadar sürecektir. Noah doğuştan sünnetlidir. Lemeh bunu görünce kendisine Noah ismini vermiştir (*Midraş*).

32. Yefet – Bkz. 9:27 açık.

- 1 א וַיְהִי כִּי־הִחַל הָאָדָם לָרֵב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יִלְדוּ
 2 לָהֶם: ב וַיֵּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה
 3 וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: ג וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יִלְדוּ
 רוּחִי בָאָדָם לְעַלֹם בְּשָׁגֶם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים
 4 שָׁנָה: ד הִנֵּפְלִים הָיוּ בָאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר
 יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶל־בָּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הֵמָּה
 5 הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מַעֲוֹלָם אָנָּשִׁי הַשָּׁמַיִם: פ מִפְטִיר ה וַיֵּרָא
 יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל־יֹצֵר מַחֲשַׁבֶּת לְבֹ רָק
 6 רָע כָּל־הַיּוֹם: ו וַיִּנָּחֶם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בָּאָרֶץ
 7 וַיִּתְּעַצֵּב אֶל־לְבֹ: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם
 אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ
 8 וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחֲמָתִי כִּי עָשִׂיתֶם: ח וְנָח מִצָּא חָן
 בְּעֵינָי יְהוָה: פ פ פ

olmalarıdır (Raşi). Alternatif olarak bu ismi almalarının sebebi, onları görenlerin kalplerinin korkudan ve şaşkınlıktan “*düşmeleri*”dir [“kalbin düşmesi” İbranice’de korku belirten bir deyimdir] (İbn Ezra).

6. Tanrı pişman oldu – Tanrı’nın bu olaylar karşısında hissettiklerini figüratif ve etkili bir dialogla sunan *Akedat Yitshak*, buradaki “*pişmanlık*”ın açıklamasının, hemen ardından gelen “*kalbinde ıstırap çekti*” sözleri olduğunu belirtir ve Tanrı’nın böyle bir ıstırap çekmesiyle, geleceği bilmesi arasında bir çelişki olmadığını açıklar. Örnek olarak bir fidan dikip onu yetiştirmek için elinden gelen her şeyi yapan bir adamı verir. Bu adam fidanın üzerine titrer, onu sular, büyüene kadar çeşitli zararlardan korur. Büyüdüğü zaman ise ağacı budaması gerekecektir. O vakit geldiğinde, kendi eliyle ektiği ve bunca emek sarfederek gün gün gelişimini izlediği ağacı keserken belirgin bir üzüntü duyacaktır. Vê dikim sırasında ileride bir gün bunun gerçekleşmek zorunda kalacağını biliyor olmasına rağmen, bu, üzüntüsünü azaltmayacaktır. Tora burada Tanrı’nın insana vermiş olduğu değeri vurgulamak için insani

terimler kullanmakta ve O’nun “*ıstırap çektiğini*” söylemektedir.

Tanrı’nın bu cezayı öngörmesinin sebebi elbette kapris değildir. Tanrı, insan kötülük çamuru içinde artık geri dönülemez derinliklere inene kadar beklemiştir. Merhamet Niteliği’ni ancak bundan sonra bir kenara bırakmış ve Yargı Niteliği’ni ön plana çıkarmıştır.

8. Noah Tanrı’nın gözünde beğeni bulmuştu – Ya da “*lütuf bulmuştu*”. Noah’ın ailesinin de kurtulabilmesi için Tanrı’nın lütfu “gereklidir”; aksi takdirde sadece o kurtulacaktır. Noah kişisel olarak dürüst olmasına karşın, kendi neslini Tanrı’yı tanımak ve *Teşuva* yapmak konusunda etkileme gayreti göstermemiştir. Başkalarına yardım etmeye gayret etmediğinden, onun kurtulmak için kazandığı hak, başkalarının da kurtulmasına yeterli değildir. Dürüst bir insan başkalarını da doğru yola getirmeye çalıştığı takdirde, Tanrı belki o başkalarını onun hatırına kurtarmaya karar verebilecektir. Zira onları etkileyerek *Teşuva* yapmalarını sağlaması hala olasıdır. Ama bu olasılık yoksa, Tanrı da yargısını Kendi uygun gördüğü şekilde gerçekleştirecektir (Sforno).

6 ¹ İnsanoğlu toprak üzerinde çoğalmaya başlayıp kızları doğunca, ² Tanrı'nın oğulları insan kızlarının iyi olduklarını gördüler ve her seçtiklerinden kendilerine eş aldılar. ³ Tanrı "*Ruhum insanı sonsuza dek yargılamayacak; çünkü o etten başka bir şey değil. Günleri 120 yıl olacak*" dedi.

⁴ Devler o günlerde ve daha sonraları yeryüzündeydiler. Tanrı'nın oğulları insan kızlarına gelmişler ve [devlere] baba olmuşlardı. [Devler] Ezelden beri en güçlülerdi; şöretli kişilerdi.

[23. Karar]

⁵ Tanrı yeryüzünde insanın kötülüğünün artmakta olduğunu gördü. [İnsanın] En derin düşüncelerinin yarattığı eğilimler, gün boyunca, sadece kötüyeydi. ⁶ Tanrı yeryüzünde insanı yaptığına pişman oldu ve kalbinde ısırap çekti. ⁷ Tanrı "*Yaratmış olduğum insanoğlunu yeryüzünden sileceğim – insandan evcil hayvanlara, yer hayvanlarına ve gökyüzündeki kuşlara kadar. Onları yaptığım için pişmanım*" dedi.

⁸ Fakat Noah Tanrı'nın gözünde beğeni bulmuştu.

6.

1-8. Tufan öncesindeki durum.

1. Pasuk, çevirimizde yer vermediğimiz "**Vayi – Oldu**" sözleriyle başlamaktadır. *Talmud* bu terimin, *Tanah* boyunca kullanıldığı yerlerin çoğunda dert ve nahoş olayları ifade ettiğini belirtir. Bunun bir sebebi sözcüğün kulağa geliş şeklidir: "**Vay!** – Vah!" Bu durumda şu anda başlanan bölüm, insanoğlunun karanlık derinliklere doğru hızlı batışının anlatımına başlamaktadır (*Talmud – Megila 10b*).

2. **Tanrı'nın oğulları** – Bazılarına göre bunlar düşmüş meleklerdir (Josephus Flavius 1:3:1; bkz. p. 4 ačk.). Başkaları bunu "yöneticilerin oğulları" ya da "hakimlerin oğulları" olarak çevirirler (*Targum Onkelos*; Raşi); zira **eloim** kelimesi daima yöneticilik ifade eder (krş. 1:1 ačk.; 3:5 ačk.). Buna bir başka örnek Şemot 4:16'dır. Bu durumda "*insan kızları*" genel halkın (Saadya Gaon) ve/veya alt sınıfın (Rambam, *More Nevuim* 1:14) kızlarıdır ve bu durumun sebebi, kendi üstlerine karşı gelemiyor olmalarıdır (Radak). Böylece Tora, trajedinin anlatımına başlamadan önce, 'zayıfın güçlü tarafından baskı görmesi' şeklindeki yaygın durumu açıklamaktadır.

Yine başka görüşlere göre, "*Tanrı'nın oğulları*" Şet'in Tanrı'ya bağlı yaşayan soyunu, "*insan kızları*" da Kayin'in maneviyatı daha düşük düzeyde olan soyunu anlatmaktadır (İbn Ezra). Bu evliliklerin sonucunda Şet'in dürüst soyu da, tanrıtanımayan, yozlaşmış bir kültüre asimile olmuş ve insan ırkını yok eden kadere ortak olmuşlardır.

3. **Ruhum ... yargılamayacak** – İbranice **Lo Yadon**. Ya da "*tartışmayacak*", "*bu konuyu ele almaya devam etmeyecek*". İnsan, "*etten başka bir şey olma-*

masma karşı" yine de Tanrı'nın egemenliğine karşı gelmekten çekinmemiştir. Tanrı bu sebeple, onları günahları sebebiyle yok etme ya da onlara merhamet etme konusunda adeta Kendi Kendisi'yle bir tartışma içine girmiştir. Sonunda bu konuda belirli bir süre – 120 yıl – belirlemeye karar verir (Raşi). Bu, insanlara yönelik son bir merhamet belirtisidir. Zira insan "*etten başka bir şey olmadığı*"ndan merhamet olmaksızın devamlılığını sürdüremez (Sforno).

İnsan, Tanrı'nın Ruh'u'nu vücudunda barındırmaya layık değildir. Zira o da diğer yaratıklar gibi etten ve kandan oluşmaktadır ve kendisini Ruh'a yaklaştıracığa, fizikselliğini baskın kılmaktadır. Bu sebeple "*Ruhum insanda uzun süre barınmayacak; çünkü o etten başka bir şey değil*" (Rabenu Behaye; Ramban). "*Ruh*", insana Tanrı'nın Bizzat verdiği bir parçasıdır ve dolayısıyla bkz. s.a. ikinci görüş.

120 yıl – Tanrı tufanı getirmeden önce insanlığa, *Teşuva* yapabilmesi için yeterli bir süre olan 120 yıl vermiştir (Raşi; Rambam). Başka bir açıklamaya göre bu noktadan itibaren, "*Tanrı'nın Ruh'u insanda uzun süre barınmayacak*" ve insan yaşam süresi bir kısalma trendine girerek sonunda azami 120 yıl olacak duruma gelecektir (İbn Ezra).

4. **Devler** – Ya da "*Titanlar*". İbranice **Nefilim** – tam çeviriyle "*düşmüş olanlar*". Bu şekilde sıfatlandırılmalarının sebebi, düşmüş meleklerin çocukları olmalarıdır (*Targum Yonatan*). Bu, Moşe'nin gönderdiği casusların korkmalarına sebep olan ırktır (Bamidbar 13:33). Bu sözcüğün İbranice'deki "**Nafal** – *Düşmek*" köküyle bağlantılı olmasının bir başka sebebi, kendi normalin üstündeki günahkarlıkları yüzünden (*Gur Arye*) hem kendileri düşmüş, hem de başkalarının düşmesine sebep olmuş